

ΕΙΣ ΣΥΜΕΩΝΑ ΤΟΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΝ

Α' – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

1. Δύο βίους τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφραστοῦ ἔχομεν, γραφέντας ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀγιοποιήσεως αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος ἐγράφη ὑπὸ Μ ι χ α ῆ λ Ψ ε λ ο ῦ : «Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μεταφραστὴν κῦρ Συμεῶν» (σσ. 94 – 107), ἀκολουθεῖται δὲ ἀπὸ τὴν «Ἀκολουθία εἰς Συμεὼν λογοθέτην τὸν μεταφραστὴν» (28 Νοεμβρίου (σσ. 108 – 119)) Μ. Pselli Scripta Minora Ed. Kurtz – Fr. Drexl I, Milano 1936 (περαιτέρω : Scripta Minora I).

Ὁ δεῦτερος ἐγράφη ὑπὸ Μ ά ρ κ ο υ Ε ὐ γ ε ν ι κ ο ῦ : «Συναξάριον Συμεὼν Μεταφραστοῦ» (28 Νοεμβρίου. Νῦν ἡ μνήμη 9 Νοεμβρίου). Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά Συγγραμμάτια... ἐκδιδόμενα ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884, 4^ο, σσ. 125, ἐν σσ. 100β – 109β (περαιτέρω : Α. Π. Κ ε ρ α μ ε ῦ ς, Ἀνέκδ. Ἑλληνικά).

2. Ἡ παλαιότερα βιβλιογραφία περὶ Μεταφραστοῦ (δὴ ταυτίζει πρὸς τὸν χρονογράφον) παρὰ Κ ρ ο υ μ π ά χ ε ρ – Σ ω τ η ρ ι ά δ η, Ἱστορ. Βυζ. Λογοτεχνίας Α', 1897, σσ. 402 – 409, 728 – 734. Ὁ Κρουμπάχερ ἀκολουθεῖ ἐν πολλοῖς τὰς ἀπόψεις τοῦ Βασιλιέφσκη (V Vr. 2, 1895, σσ. 78 – 151).

3. Συνθετικὸν ἄρθρον, ὅπου ἐκτίθενται καὶ τὰ συναφῆ βιογραφικὰ καὶ ἀγιολογικὰ προβλήματα ἱστορικῶς, παρατίθεται δὲ καὶ ἡ βιβλιογραφία ὑπὸ J. G o u i l l a r d, Syméon Métaphraste, DTC 14 (μετὰ τὸ 1941), στ. 2959 – 2971.

4. Ἐὰν ἄλλος ἀπὸ τὸν Λογοθέτην – Μεταφραστὴν εἶναι Σ υ μ ε ὼ ν Μ ά γ ι σ τ ρ ο ς ὁ χ ρ ο ν ο γ ρ ά φ ο ς, πρβλ. J. G o u i l l a r d, DTC 14, 1941, στ. 2962 – 2963. Αἱ περὶ τοῦ Μεταφραστοῦ μελέται καταγράφονται ὁμοῦ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν Συμεὼν τοῦ χρονογράφου ἐν G y u l a M o r a v c s i k, Byzantinoturcica I, Budapest 1942, σσ. 321 – 323 (βλ. σ. 323).

5. Σύγγυσις μεταξὺ Συμεὼν Μεταφραστοῦ καὶ Σ υ μ ε ὼ ν Σ ῆ θ ὑπὸ Σ ω φ ρ ο ν ί ο υ Ε ὐ σ τ ρ α τ ι ά δ ο υ, Συμεὼν Λογοθέτης ὁ Μεταφραστής. Χρόνος τῆς ἀκμῆς καὶ τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα, ΕΕΒΣ 8, 1931, σσ. 47 – 65. Ἐν σσ. 60 – 65 καταγράφονται τὰ ὕμνογραφικὰ ἔργα. Κρίσις τῆς

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Ἔτος ΚΓ'

μελέτης ὑπὸ F r. D ö l g e r, BZ 32, 1932, σσ. 400–401. Τοῦ αὐτοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ, ΕΕΒΣ 10, 1933, σσ. 26–38. Δημοσιεύονται 17 ἐπιστολαὶ ἐν σσ. 30–38. Κρίσις τῆς μελέτης ὑπὸ F r. D ö l g e r, BZ 34, 1934, σσ. 401–402.

6. S. G. Mercati, Versi di Niceforo Uranòs in morte di Simeone Metafraste, AB 68, 1950, σσ. 126–134 (ταυτίζει τὸν στιχουργὸν πρὸς τὸν ἐπὶ Βασιλείου Β' περὶ τὸ 1000 ζήσαντα στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν, καὶ ἐκ τούτου χρονολογεῖ τὸν Μεταφραστήν).

7. Σημειῶ μελέτας σχέσιν ἐχούσας πρὸς τὸν βίον τοῦ Συμεὼν ἢ τὸν τρόπον τῆς «μεταφράσεως» τῶν παλαιότερων ἀγιολογικῶν κειμένων ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος: N. J o r g a, Histoire de la vie byzantine, Bucarest 1934, II, σσ. 164–167. M. J u g i e, Sur la vie et les procédés littéraires de Syméon Métaphraste son récit de la vie de la Sainte Vierge, EO 22, 1923, σσ. 5–10. H. G r e g o i r e (L'image d'Edesse, Basile Ier. Terminus ante quem 944. Cryptoferratensis 971–976. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Ἀκριτικοῦ ἔπους), «Byzantion» VI, 1931, σσ. 486–490, ἰδίᾳ σσ. 488–490 ἢ σχέσις τοῦ συναξαρίου τῆς Ἀγίας Θεοκτίστης πρὸς τὸ ἔπος. Ὁ Μεταφραστὴς ἀντιγράφει σχεδὸν τὸν Νικήταν γράψαντα ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. P. V a n d e n V e n, La vie de S. Spyridon et Syméon Métaphraste, «Byzantion» XXII, 1952, σσ. 229–235. Ἐπιμένει ὅτι ὁ Συμεὼν κακῶς διεσκεύαζε τοὺς βίους. H. Z i l l i a c u s, Zur stilistischen Umarbeitungstechnik des Symeon Metaphrastes, BZ 38, 1938, σσ. 333–350.

8. Ἡ ἄποψις περὶ Μεταφραστοῦ καὶ τῶν σχετικῶν προβλημάτων τοῦ H i p p. D e l e h a y e, Les Ménologes Grecs, AB XVI, 1897, σσ. 311–329 (δπον I La collection de Métaphraste. II Les Ménologes antérieurs à Métaphraste).

9. Βασικὴ ἀγιολογικὴ ἐργασία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογράφων ὑπὸ A. E h r h a r d, Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der Griechischen Kirche A, II Band, σσ. 306 (–18 γενικὰ)–709: Das Menologium Symeons des Logotheten gen. Metaphrastes.

Ἡ παροῦσα μελέτη συνοπτικῶς ἀνεκρινώθη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴν Ἑταιρείαν τὴν 3ην Φεβρ. 1954.

Β' – ΤΙΤΛΟΦΟΡΙΑ

α') *Μεταφράστης ἢ Μεταφραστής ;*

Ἀφ' ἧς πρὸ ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν ὁ διάσημος Νεοῦ ἑλλήν Γραμματικὸς Κωνσταντῖνος Κόντος¹ ἐδίδασκεν ὅτι ὀρθότερον εἶναι νὰ λέγωμεν μεταφράστης ἀντὶ μεταφραστής, ἀναδρομικῶς ἀπεδόθη ὁ παροξύτονος οὗτος τίτλος εἰς τὸν βυζαντινὸν πολιτικόν, λόγιον καὶ ἅγιον Συμῶνα Λογοθέτην τὸν μεταφραστὴν².

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Κόντος ἔγραψεν ὅτι ἀπαντᾷ τὸ μεταφράστης ἀλλὰ πον καὶ μεταφραστής (Τζέτζης κ.ά.), καθὼς καὶ παραφραστής ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ παραφράστης³, ἐσημείωσε δὲ καὶ τινες προχείρους εἰς αὐτὸν παραπομπάς. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι, προκειμένου περὶ τοῦ Συμῶνος, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ ὀρθὸν ἀτικῶς, ἀλλὰ πῶς οὗτος ἐλέχθη καὶ ἐγράφη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του καὶ τῆς μετὰ ταῦτα λογίας παραδόσεως. Τὰ βυζαντινὰ δὲν εἶναι ἀτικὰ, ἀλλὰ διὰ τὸν μοναδικὸν αὐτὸν λόγον δὲν πρέπει καὶ νὰ διορθώνωνται. Καθ' ὅσον δὲ γνωρίζω οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὁ Συμῶν ἐλέχθη μεταφράστης, πανταχοῦ δὲ μεταφραστής. Ἔστωσαν μαρτύρια τὰ κάτωθι ἐκ τῶν κωδίκων :

Cod. Barocc. 131 f. 76r : *Τοῦ σοφωτάτου Ψελλοῦ ἐγκώμιον εἰς τὸν Μεταφραστὴν κῆρ Συμῶν*⁴.

Cod. Vatic. Gr. 567 f. 210r : *Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμῶν λογοθέτου τοῦ Μεταφραστοῦ*⁵.

Cod. Ottobon. Gr. 324 f. 193r : *Στίχοι τοῦ <Νικηφόρου> Οὐδρανοῦ πρὸς τὸν Συμῶνα τὸν Μεταφραστὴν...*⁶.

Κῶδιξ ποτὲ Κοσινίτζης ἀριθ. 192 φ. 155β : «*Σιχηρὰ εἰς τὸν ἅγιον Συμῶν τὸν μεταφραστὴν*»⁷.

¹ Κ. Κόντου, Γλωσσικαὶ Παρατηρήσεις, ἐν Ἀθήναις 1882, σσ. 427 – 430.

² Πρβλ. Γ. Σωτηριάδην ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Κ. Κρουμπάχερ, Ἱστορ. Βυζ. Λογοτεχνίας Α', 1897, σ. 402 «Συμῶν μεταφράστης». Ὁ αὐτὸς Σωτηριάδης ὅμως καλεῖ αὐτὸν καὶ Μεταφραστὴν, αὐτόθι σ. 728 !

³ Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 429.

⁴ Pselli, Scripta Minora I, σ. 94.

⁵ Pselli, Scripta Minora I, σ. 108.

⁶ S. G. Mercati, AB 68, 1950, σ. 130.

⁷ Ἀ. Π. Κεραμέως, Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 98 (περὶ τοῦ κώδικος ΕΦΣΚ 17 παράρτ., σσ. 47 – 48 καὶ Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σσ. 95 – 98. Ὁ Κεραμεὺς ἐθεώρει τὸν κώδικα γραφέντα διὰ χειρὸς Μάρκου τοῦ Ἐφέσου).

(Ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι) : «*Συναξαρίον Μηνὶ Νοεμβρίῳ κη', τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ*» ¹.

(Ὁμοίως ἐκ τοῦ συναξαρίου) : «*ὡς ἐξ ἐκείνου τὴν ἐπωνυμίαν αὐτὸν λαβεῖν τοῦ Μεταφραστοῦ, καθάπερ ἄλλο τι τῶν τιμίων ἐπίσημον*» ².

Προσθετοὶ ἀκόμη οἱ ἐξῆς τύποι ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ψελλοῦ :

Συμεῶνα τὸν Μεταφραστήν ³. *τοῦ Μεταφραστοῦ σου ταῖς παρακλήσεσι* ⁴. *τοῦ Μεταφραστοῦ ταῖς ἱεραῖς, | κόρη, δέησεν* ⁵.

Διατί δ' ἐκλήθη ὁ Συμεὼν μεταφραστὴς ἐξάγεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου τῆς ἀκολουθίας, ὅπου ὁ μὲν κανὼν ἔχει ἀκροστιχίδα (ἕμμετρον) :

Μέλω σε τὸν γράψαντα τὰς μεταφράσεις ⁶,

ἄλλοῦ δὲ λέγεται περὶ τοῦ ὁσίου : *μεταφράσεις ὀνομάσθησαν οἱ λόγοι σου* ⁷, καί : *Γραφαῖς ἐσχόλαζες | ταῖς θείαις, ὅσιε, | καὶ ἁγίων τοὺς βίους | ἱχνηλατῶν, | τούτων τὰ παθήματα | καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐξυμνεῖς | ταῖς σοφαῖς σου μεταφράσεσιν* ⁸. Λιὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ Ψελλὸς ἐκάλεσε τὸν Συμεῶνα «*τῶν λογογράφων θεόπνευστον ἐγκαλλώπισμα*» ⁹.

Τέλος Μάρκος ὁ Εὐγενικός εἰς τοὺς ἐξῆς τρεῖς στίχους, ἐρμηνεύει τὸ αὐτό :

Ὁ τοὺς βίους ζῶν ἐκφράσας τῶν ἁγίων

τοῖς ἁγίοις σύνεσι λιπὼν τὸν βίον.

Εἰκάδι ὀγδοάτῃ Συμεὼν βίον ἐξεπέρησεν ¹⁰.

β') Λογοθέτης καὶ μάγιστρος. Συγκλητικός.

Ἦδη τὸν ια' αἰ. ὁ Μ. Ψελλὸς ὁμιλεῖ συγχρόνως περὶ λογοθέτου καὶ μεταφραστοῦ : «*Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν λογοθέτου τοῦ*

¹ Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 100β, σημ. 1.

² Αὐτόθι σ. 101.

³ Scripta Minora I, σ. 110, 23.

⁴ Αὐτόθι 113, 1.

⁵ Αὐτόθι 117, 18.

⁶ Αὐτόθι 110, 17.

⁷ Αὐτόθι 115, 15.

⁸ Αὐτόθι 112, 13 - 16.

⁹ Αὐτόθι 110, 10 (ἀπολυτίκιον).

¹⁰ Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 100, οἱ τρεῖς οὗτοι στίχοι ἔπονται, κατὰ τὸ σύνηθες, τοῦ κατὰ τὸν ὁρθρον καὶ μετὰ τὴν ἔκτην ψδὴν τοῦ Κανόνος ἀναγινωσκομένου Συναξαρίου. Ὁ αὐτὸς Μ. Εὐγενικός ἐν τῷ Συναξαρίῳ τοῦ Συμεῶνος λέγει περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν μεταφράσεων «*ὡς ἐξ ἐκείνου τὴν ἐπωνυμίαν αὐτὸν λαβεῖν τοῦ Μεταφραστοῦ, καθάπερ ἄλλο τι τῶν τιμίων ἐπίσημον*», Ἀνέκδ. Ἑλληνικά, σ. 101.

μεταφραστοῦ...»¹, ἐν δὲ τῷ κειμένῳ τῆς ἀκολουθίας λέγει τὸν ὅσιον «ὁ σοφὸς λογοθέτης»², «τὸν ἅγιον λογοθέτην»³, «Συμμεῶν λογοθέτα»⁴. Ἡ σύνδεσις αὕτη λογοθέτου – μεταφραστοῦ σημαίνει ὅτι ὁ ἀγιογράφος Συμμεῶν εἶχεν ἀξίωμα λογοθεσίας. Ποῖον ὅμως ἐξ ὧν;

Οἱ λογοθέται ἦσαν κυρίως τέσσαρες, ἀναφέρονται δὲ ἀμέσως μετὰ τοὺς δύο μαγίστρους. Ὁ κατ' ἐξοχὴν λογοθέτης, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο καὶ μέγας λογοθέτης καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου, ἦτο ὁ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, «ὁ τῶν δημοσίων πραγμάτων τὰς ὑπομνήσεις τῷ βασιλεῖ διακομίζων». Αὐτὸς εἰσήγε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ξένους πρέσβεις, ἀποκρινόμενος εἰς αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως⁵, ὁσάκις δ' ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφέρεται λογοθέτης ἄνευ ἄλλης διακρίσεως, ἐννοεῖται ὁ τοῦ δρόμου. Οὗτος μέχρι μὲν τοῦ η' αἰ. ἦτο ὁ γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων, εἴτα δ' ἀποβαίνει αὐτόχρονα πρωθυπουργός, διὰ τὴν ἐκπέσῃ τὸ ἀξίωμα ἀργότερον τοσοῦτον ὥστε ὁ Ψευδο – Κωδινὸς νὰ λέγῃ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ οὐδεμίας εἶχεν ὑπηρεσίαν συγκεκριμένην, ν' ἀγνοῇ δὲ καὶ τὴν προτέραν. Πλὴν τοῦ μεγάλου λογοθέτου τούτου ὑπῆρχεν ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ ἢ γενικὸς λογοθέτης, ἐκτελὼν τὰ τοῦ σήμερον ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν⁶ καὶ ἀντιδιαστελλόμενος πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ εἰδικοῦ ἢ τῶν οἰκειακῶν, ἦτοι τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς αὐτοκρατορικῆς περιουσίας. Τέταρτος λογοθέτης ἦτο ὁ τοῦ στρατοῦ, ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ στρατεύματος. Πλὴν τῶν τεσσάρων τούτων ὑπῆρχον μικρότεροι λογοθέται, ὧς ὁ τῶν σεκρέτων, ὁ τῶν ἀγγελῶν κ.ἄ. ἀσχολούμενοι μὲ τὰ δικαστήρια, τὴν γραφειοκρατίαν καὶ τοὺς φόρους⁷. Ἡ τοιαύτη διάκρισις τῶν λογοθετῶν διετηρήθη καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ ταῦτα⁸.

Ποίας λογοθεσίας τὸ ἀξίωμα ἔφερεν ὁ Μεταφραστής; Ὁ Ψελλὸς διευ-

¹ Scripta Minora I, 108, 1 - 3.

² Αὐτόθι 111, 24.

³ Αὐτόθι 115, 2.

⁴ Αὐτόθι 116, 13.

⁵ Ὡς γνωστὸν ὁ βασιλεὺς δὲν ἀπηύθυνεν ἀπευθείας τὸν λόγον πρὸς τοὺς ξένους του. Τοῦτο ἐτηρήθη μετὰ ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν Σουλτάνων.

⁶ Κ. Παπαρρηγόπουλος, Ἱστορία Ἑλλήν. Ἔθνους 4, 1925, σσ. 30 - 31. Τὰ ἀξιώματα τῆς λογοθεσίας εἰσήλθον εἰς τὰ ὄφικια τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ὅπου διατηροῦνται μέχρις σήμερον. Πρβλ. Κ. Ράλλης, Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Λογοθέτου κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, «Ἐπιστ. Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν» 11, 1914 - 1915, Ἀθῆναι 1916, σσ. 153 - 165. Σήμερον γνωρίζομεν περισσότερους ἀπὸ ἄλλοτε λογοθέτας ἐκ τῶν σφραγίδων των καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐμμέτρων ἐπιγραμμάτων.

⁷ Κ. Ἀμαντος, Ἱστορία Βυζ. Κράτους Α', 1953, σσ. 324 σημ. 2, 41.

⁸ Κ. Ράλλης, Ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 156 - 157.

κρινεῖ τοῦτο καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παρὰ τῇ αὐτῇ καθηκόντων του εἰς τὸν βίον. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀκολουθίαν λέγει «*Συμεῶνα τὸν Μεταφραστὴν τὸν κυρίως λογοθέτην ἀξιάγαστον...*»¹. Κυρίως λογοθέτης δὲ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα εἶναι ὁ τοῦ δρόμου. Τοῦτο φαίνεται καθαρῶς καὶ ἐξ ἔργων τοῦ Μεταφραστοῦ εἰς τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ἐπέγραψεν ἑαυτὸν οὕτω ἢ οἱ βιβλιογράφοι :

Κανὼν εἰς Προεόρτια Χριστουγέννων (κ' Δεκεμβρίου) ἐν Κώδικι Λαύρας Δ 55 φ. 219α ἐπιγράφεται «*ποίημα Συμεῶν τοῦ Λογοθέτου τοῦ Δρόμου*»². Στίχοι «*Συμεῶν μαγίστρου καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου εἰς τὸν κύριν Στυλιανὸν τὸν πρωτασηκοῦν*» ὁμοίως³. Ἀλλὰ καὶ ὁ θρηνησάς αὐτὸν φίλος του Νικηφόρος Οὐρανὸς οὕτω ἀποκαλεῖ αὐτὸν «*...Συμεῶνα τὸν μεταφραστὴν καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου*»⁴.

Φέρων τὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ λογοθέτου, μετεῖχε τῆς βυζαντινῆς συγκλήτου⁵. Περὶ τούτου λέγει ὁ Ψελλός : «*Ἐνδιαθρέψας ἐν ἀρχαῖς ταῖς τῆς κάτω συγκλήτου ὡς ἀνὴρ βουλευφόρος... καὶ τὴν ἄνω σύγκλητον ἐκόσμησας*»⁶.

Ὅτι δ' ὁ ἴδιος εἶχε καὶ τὸν — κενὸν περιεχομένου καὶ ἀπλῶς τιμητικὸν — τίτλον τοῦ *μαγίστρου*, φαίνεται ἐξ ὅσων περὶ τοῦ Συμεῶνος λέγει ὁ Νικηφόρος Οὐρανός :

*ὁ Συμεῶν τὸ θαῦμα βουλῆς μαγίστρων*⁷,

κατὰ τὰ ἄλλα μνημονεύων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν :

*τῆς συμφορᾶς ἄγευστος οὐδ' Ἐκκλησία
τὸ θέλγον οὐκ ἔχουσα Σειρῆνος μέλος
ὁ συγγραφεὺς γὰρ καὶ βίων καὶ τῶν ἀθλῶν
αἰ' αἰ', σιωπὴν τὴν τελευταίαν φέρει*⁸.

Ἀλλὰ καὶ ἔργων του ἐπιγραφαὶ φέρουν τὸν Συμεῶνα ὡς μάγιστρον.

¹ Scripta Minora I, σ. 110, 23 - 24.

² Σ. Εὐστρατιάδης, ΕΕΒΣ 8, 1931, σ. 60, σημ. 3.

³ S. G. Mercati, AB 68, 1950, σ. 129. Ὁ ἀξιωματοῦχος οὗτος ὑπῆρξε σύγχρονος Ἰωάννου Κυρίωνος τοῦ Γεωμέτρου.

⁴ Αὐτόθι σ. 130 - 132.

⁵ Αἰκατερίνης Ἀ. Χριστοφιλοπούλου, Ἡ Σύγκλητος εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, ἐν Ἀθήναις 1949, σ. 43.

⁶ Κάτω ἢ ἐπιγεία σύγκλητος (ἐν Κωνσταντινουπόλει) ἄνω ἢ οὐρανία, ὁ χορὸς τῶν ἁγίων.

⁷ Scripta Minora I, 111, 19 - 22.

⁸ AB 68, 1950, σ. 130, στίχος 6.

⁹ Αὐτόθι σ. 131, στίχοι 16 - 19.

Οὕτω ὁ Βατοπεδινὸς κῶδιξ 543 (ιζ' αἰ.)¹ φφ. 5α – 60β περιέχει «*Συμμεῶν μαγίστρου καὶ Λογοθέτου ἐπιτομὴν Κανόνων*» (κανονικῶν διατάξεων, ὁ κῶδιξ εἶναι νομοκάνων). Ὁ τῆς Μ. Λαύρας Κῶδιξ Γ 111 (ιβ' αἰ.)² περιέχει «*Συμμεῶν Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου ἐκλογὴν λόγων τριάκοντα*³ ἀπὸ πάσης συγγραφῆς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου». Ἐν κώδικι δὲ Παρισίων 13 τοῦ ιγ' αἰ., περιέχοντι διάφορα στιχουρχήματα ἐπ' ὀνόματι Συμμεῶνων⁴, ἐν φ. 291β, ὁ κανὼν Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας ἐπιγέγραπται «*ποίημα Συμμεῶν Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου τοῦ Μεταφραστοῦ*»⁵. Τοῦτο νομίζω ἔπρεπε νὰ ἐμβάλῃ εἰς ὑπονοίας τὸν αἰμνηστον Εὐστρατιάδην, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσῃ πᾶν ὅ τι ἐγράφη ὑπὸ Συμμεῶν λογοθέτου εἰς τὸν Μεταφραστήν. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ λογοθέτης Συμμεῶν ὁ γράψας Κανόνα εἰς Ἰωάννην τὸν Προδρόμον «ὥς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα»⁶ εἶναι ἄλλος τις λογοθέτης μεταγενέστερος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ τὸν κώδικα γράψας διέστειλεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν συγγραφέα τοῦ Κανόνος εἰς Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν, ὃν ἀπέκαλεσε Μάγιστρον καὶ Μεταφραστήν.

Τέλος σημειῶ ὅτι ὁ Κῶδιξ Ε 188 τῆς Μ. Λαύρας (ιζ' αἰ.)⁷ φ. 83α φέρεται περιλαμβάνων «τῇ Δ' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν ὑπόμνημα εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἀχράντου καὶ προσκυνητῆς εἰκόνης τῆς παναμώμου Δεσποίνης... συγγραφὴν παρὰ τοῦ κυροῦ Συμμεῶν καὶ Λογοθέτου τοῦ Μεταφραστοῦ».

Ὡς πρὸς τὸν τίτλον τοῦ φιλοσόφου, ὃν ἀποδίδει εἰς Συμμεῶν τὸν Σῆθ ὁ Ζυγομαλᾶς, λέγων :

*Συμμεῶν φιλόσοφος δεύτερος ἀνεφάνη
ὃς καὶ ἀμνηρᾶς καὶ ρῆξ ἦν Σικελίας...⁸,*

τὸ ἐπίθετον δεύτερος τὸ ὁποῖον ἐπάγει, ἔπρεπε νὰ καταστήσῃ ἀρκετὰ σαφές εἰς τὸν μελετητὴν, ὅτι ὁ *πρῶτος φιλόσοφος* ἦτο ἄλλος τοῦ δευτέρου φιλοσόφου καὶ κατὰ ταῦτα ὁ Σῆθ καὶ ὁ Μεταφραστὴς εἶναι δύο ὅλως διάφορα πρόσωπα.

¹ Σωφρ. Εὐστρατιάδου – Ἀρχαδίου Βατοπεδινόου, Κατάλογος Βατοπεδίου, Paris 1924, σ. 111. Πρβλ. καὶ Εὐστρατιάδην, ΕΕΒΣ 8, 1931, σ. 55.

² Σπυρίδωνος Λαυριώτου – Σωφρ. Εὐστρατιάδου, Κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Μ. Λαύρας, Paris 1925, σ. 48. Πρβλ. καὶ Εὐστρατιάδην, ΕΕΒΣ 8, 1931, σ. 56.

³ Ἀπὸ τὸν κώδικα ἐλλείπει ὁ τριακοστός.

⁴ Πρβλ. Εὐστρατιάδην, ΕΕΒΣ 8, 1931, σσ. 55 – 56.

⁵ Εὐστρατιάδης, αὐτόθι σ. 56.

⁶ Εὐστρατιάδης, αὐτόθι σ. 55.

⁷ Κατάλογος, σ. 100. Πρβλ. Εὐστρατιάδην, ΕΕΒΣ 8, 1931, σ. 56.

⁸ Εὐστρατιάδης, Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 57 καὶ σημ. 3.

Τελευταίαν ἀφῆκα τὴν διαπραγματέυσιν θέματος σχετικοῦ πρὸς τὸν ταυτισμὸν τοῦ Συμεῶνος Μεταφραστοῦ καὶ Συμεῶνος Χρονογράφου. Κατ' ἀρχὴν ἡ φερομένη ἔντυπος Χρονογραφία ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συμεῶν δὲν εἶναι βεβαίως ἰδική του ¹. Ἄλλ' οὐδ' ἡ εἰς τὰ χειρόγραφα θεωρουμένη ὑπὸ τινων ὡς ἔργον τοῦ Συμεῶν ² δύναται νὰ εἶναι ἄλλο τι ἢ «*χρονικὸν συλλεγὲν ἐκ διαφόρων χρονικῶν τε καὶ ἱστορικῶν*» ³. Οὐδὲ χρῆζει πολλῆς ἐξηγήσεως πῶς τὸ περιεχόμενον ἑνὸς κώδικος ὁ ὁποῖος ἤρχιζε μὲ θεολογικὸν ἔργον τοῦ Συμεῶνος, σχετικοῦ μὲ τὴν Γένεσιν (Παλ. Διαθ.), ἐξελήφθη ὡς ἐνιαῖον καὶ ἀνῆκον εἰς τὸν ἴδιον συγγραφέα ⁴. Πρόκειται περὶ τοῦ κώδικος 1712 τοῦ ἱα' αἰ. τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, τὸν ὁποῖον περιέγραψεν ἄλλοτε ὁ C. Hase ⁵. Ἐκεῖ ἀναγινώσκεται : «*Συμεὼν μαγίστρου καὶ λογοθέτου εἰς τὴν κοσμοποιίαν ἐκ τῆς γενέσεως καὶ χρονικῶν* (χρονικὸν Hase) *ἐφεξῆς, συλλεγὲν ἐκ διαφόρων χρονικῶν τε καὶ ἱστορικῶν*» ⁶. Τοῦ περὶ Γενέσεως κειμένου ἔπεται ἄλλο περὶ κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὁποῖον κακῶς ἐθεωρεῖτο ὅτι διέκοπτε τὴν χρονογραφίαν τοῦ Συμεῶνος ⁷. Τὸ ζήτημα βεβαίως εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συζητοῦνται ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἕως οὔ ἡ δημοσίευσιν τῶν κειμένων ὀριστικοποιήσῃ τῆς ἐρεῦνης τὰ συμπεράσματα. Εἰς ἐμὲ δὲν μένει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι χρονογραφία τοῦ Συμεῶνος δὲν ὑπάρχει κἀν. Τοῦτο ἐρμηνεύει διατί οἱ σύγχρονοι τοῦ Μεταφραστοῦ ἐγνώριζον αὐτὸν ὡς νομικὸν καὶ ἀγιολόγον ἀλλ' ὅχι καὶ ἱστοριογράφον ἢ χρονογράφον. Ἐπομένως ἡ ὡς ἄνω ἀναγραφὴ τοῦ κώδικος 1712 τῶν Παρισίων ἢ ὁμιλοῦσα περὶ «*μαγίστρου καὶ λογοθέτου*» ἀναφέρεται εἰς τὸν Μεταφραστήν καὶ θεολογικὸν τοῦ ἔργον.

¹ Πρβλ. Κ ρ ο υ μ π ά χ ε ρ - Σ ω τ η ρ ι ά δ ο υ, Ἱστορία Βυζ. Λογοτεχνίας Α', σσ. 729 - 733.

² Αὐτόθι σ. 729.

³ Πρβλ. σημ. 5 τῆς παρούσης σελίδος.

⁴ Πρβλ. De Boor, Weiteres zur Chronik des Logotheten, BZ 10, 1901, σσ. 70 - 90.

⁵ Notices des Manuscrits, 8, 1810, 2, σσ. 254 - 296 καὶ C. Hase, εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Bonn, 1828, σ. XXII.

⁶ Hase, Notices des Manuscrits, σ. 265.

⁷ Hase, Ἐνθ' ἄνωτ., σ, 256.

Γ' - ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ¹

α') Αἰ ἐκ τῆς Ἀκολουθίας εἰδήσεις.

Ἐξ ὅσων λέγει περὶ τοῦ Συμπεῶνος ὁ Ψελλός, ὁ ἐγγύτερος βιογράφος του, δυνάμεθα νὰ ὠφεληθῶμεν σήμερον. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ βίου πολλὰ εἶναι τὰ δυνάμενα νὰ ἀντληθῶν. Ἐκ τῆς ἀκολουθίας συνάγω τὰ κάτωθι :

Ὅτι ὁ Συμπεὼν διέμεινεν ἄγαμος : «ὥς γὰρ ζῶν ἄφαντον | σαρκικῶν μείξεων | διετήρεις τὸ σαρκίον σου...» ². Ὅτι περιῆλθεν εἰς φιλολογικὰς ῥιδας : «διὸ τὸν μάτην καυχώμενον | πλοκαῖς διαλέξεων | ἐξελέγξας ταπεινοῖς» ³. Περὶ τοῦ ἡρέμου θανάτου του : «Ἐκ γῆς ἀπαίρουσα πρὸς οὐράνια | ἡ ἱερὰ ψυχὴ σου, θεοφόρε, σκηνώματα | ἀγαλλόμενον εἶχε τὸ πρόσωπον, | βλέπουσα τοὺς ἁγίους | αὐτῇ συγκαίροντας | καὶ πρὸς ὑπερκόσμιον ζωὴν | ταύτην προπέμποντας» ⁴, ὅπερ παραβλητέον πρὸς τὰ ἐξῆς ἐν τῷ Ἐγκωμίῳ γραφόμενα : «ἀπέδειξε γὰρ κὰν τῷ τέλει, ὅποῖος αὐτῷ ὁ διεισπνυσμένος βίος ἐτύγγανεν ὦν· οὐ γὰρ ὥσπερ τετιμῆσθαι αὐτὸν | οἱ συννεωρακότες φασὶν οὐδὲ διηρῆσθαι, ἀλλ' ἐφκει ὥσπερ τινὸς δέσμης ἐλευθερούμενος καὶ ἱλαρῷ πρὸς τοὺς ἄγοντας ἀγγέλους ἀνατεινόμενος νεύματι καὶ πως ἐπιδοὺς ἑαυτὸν ταῖς ἐκείνων χερσίν, ἵνα ταχὺ ἀνασταίῃ τοῦ σώματος» ⁵.

Εἰς τὴν θ' ᾧδὴν ὀρίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου του : «πρὸς τὸν ποθοῦμενον | ...ἐξεδήμησας Κύριον | κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ἥ ὁ κλεινὸς | Στέφανος τελειοῦται | ὁ δοσιμαρτυς...» ⁶, ἥτοι τὴν 28ην Νοεμβρίου, ὅτε ἄγεται ἡ μνήμη τοῦ Στεφάνου ὁμολογητοῦ τοῦ νέου, μαρτυρησάντος ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων (767) ⁷.

Εἰς τὰ Στιχηρὰ γίνεται λόγος περὶ τινος παραδόξου : «...ἐφύλαξας | τάφῳ τυμβευθὲν ἀπροσπέλαστον | τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον | τῆς ἐπιμιξίας τοῦ ὕστε-

¹ Γνωρίζω βεβαίως ὅτι πρωτίστη πηγὴ βιογραφικὴ ἐκάστου συγγραφέως εἶναι ὅσα ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἠθέλημένως ἢ παροδικῶς περὶ ἑαυτοῦ παρέδωκε διὰ τοῦ ἔργου του. Ἐν τούτοις ἡ ἐξέτασις τῶν βιογραφικῶν τοῦ Μεταφραστοῦ θὰ περιορισθῇ εἰς νέαν ἀναδίφησιν τῶν περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἄλλων γραφέντων. Περὶ τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ ἰδίου τοῦ Μεταφραστοῦ ἔργου βλ. Gouillard, "Ενθ' ἄνωτ., στ. 2961.

² Scripta Minora I, 109, 1 - 2.

³ Αὐτόθι 118, 6 - 7.

⁴ Αὐτόθι 117, 4 - 8 (ἀπόστιχον αἵνων).

⁵ Αὐτόθι 106, 27 - 107, 4.

⁶ Αὐτόθι 116, 24 - 117, 2.

⁷ Πρβλ. Μ. Γεωργίου, Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1899, σσ. 194 - 196.

ρον | τούτῳ συντεθέντος | ἑτέρου σωματίου ἀπρεπῶς· | καὶ μαρτυρεῖ τοῦ
ἐκβλύζοντος | μύρου σου ἢ ἔκλειψις»¹. Ταῦτα συμφωνοῦν πρὸς ὅσα εἰς τὸ
Ἐγκώμιον λέγει: «Καὶ ἐτεθνήκει μὲν οὕτως, εὐωδίας δὲ αὐτίκα πάντα ἐγε-
γόνει μεστιά, καὶ οὐκ εὐθὺς μόνον οὐδὲ εἰς τρίτην ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ εἰς
πολλοστήν ἀπ' ἐκείνης, ἕως δὴ μόνος τῷ τάφῳ ἐτεθησαύριστο· καὶ ἦν ἂν
μέχρι παντὸς ἀρωματίζουσα ἡ σορός, εἰ μὴ τινες τοσοῦτον παρηνομήκασιν,
ὥστε καὶ ἕτερον παρ' αὐτῷ καταθεῖναι σωματίον· ὁμοῦ τε γὰρ κἀκεῖνο
συμπεπτώκει τῷ μεγάλῳ ἀνδρὶ καὶ ἡ τῆς εὐωδίας ἔστη πηγὴ...»².

Τέλος εἰς τὴν ς' φθῆν ὁ Ψελλὸς ὀνομάζει τὸν βίον τῆς ὁσίας Θεο-
κτίστης «τὸ πρῶτον σου σύγγραμμα...»³.

β') Ἐκ τοῦ Ἐγκωμίου.

Γέννησις – πατρίς: «Τοῦτον δὴ τὸν περιώνυμον ἄνδρα καθ' ὥραν ὡς
εἰπεῖν ἢ Κωνσταντινούπολις ἐξήνθησεν...»⁴. «...ἦν μὲν ἡ φύσις εὐδρομόνι τι
χρῆμα καὶ εὐθὺς προῖον κατ' εὐθὺ· ὅθεν αὐτοφυνῶς μὲν ἐρῶντόρενε, πρὸς
δὲ φιλοσοφίαν ὁ βαθὺς τῆς ψυχῆς κόλπος ἄφθονα ἐδίδου νοήματα.»⁵ «ἐφι-
λοσόφει γοῦν μετὰ τῆς ἡθικῆς πιθανότητος καὶ ἐρῶντόρενε μετὰ τῆς φιλο-
σόφου βαθύτητος· καὶ ἦν ἀμφοῖν τοῖν γενοῖν ὁμοίως εὐάρομος καὶ οὐθ' ὁ
φιλόσοφος τὴν πολιτικὴν ἐμίσει ὑπόθεισιν... οὐθ' ὁ δῆτωρ πρὸς τὴν ἐπιστή-
μην ἀπήχθετο...»⁶. Κατὰ ταῦτα ὁ Συμεὼν ἦτο καὶ ἐπιστήμων καὶ λογο-
τέχνης! «καὶ γένους εὖ ἔχων καὶ τὰ τῆς εὐκλείας οἴκοθεν κεκτημένος
βαθεῖ τε πλούτῳ κομῶν...»⁷ λέγει περὶ τῆς γενεᾶς του καὶ τῆς κοινωνικῆς
τοῦ Συμεὼν προελεύσεως ὁ Ψελλός. Μολονότι δὲ εὐγενὴς καὶ πλούσιος
«... μήτε τὴν ἐσθῆτα μεταλλάξας μήτε τι τοῦ μεγαλοπρεποῦς καθυφείς
μήτε τὸ γένος ἀτιμάσας ταῖς τοιαύταις καινοτομίαις... τῇ μὲν ἀπὸ τοῦ
γένους φιλοτιμία ὕλη πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν πολυαρκεστάτῃ ἐχρήσατο, τὴν δὲ
ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἀρετὴν ἀφορμὴν εὐθὺς ἔσχε μεγαλοπρεπείας τε καὶ
λαμπρότητος· βασιλεῦσι⁸ γὰρ ἐπέραστος γεγονὼς τὰ τιμιώτατα τῶν ὅλων
περίστευται, τὸ μὲν ἐγγὺς ἐσάναι τοῦ βήματος διὰ τὴν σύνεσιν, τὴν δὲ τῆς
πολιτείας διοίκησιν διὰ τε τὴν τῆς φύσεως ἐπιτηδειότητα καὶ τὴν τῶν

¹ Scripta Minora I, 109, 3-8.

² Ἀπόθ. 107, 5-12. Εἰς ποῖον ἀνῆκε τὸ σωματίον ἄγνωστον.

³ Ἀπόθ. 113, 20-114, 4.

⁴ Ἀπόθ. 94, 15-16.

⁵ Ἀπόθ. 95, 21-23.

⁶ Ἀπόθ. 96, 17-22.

⁷ Ἀπόθ. 97, 1-3.

⁸ Οὐχὶ βασιλεῖ, διότι πλείονας τοῦ ἐνὸς ὑπερέτησεν ὁ Συμεὼν.

πραγμάτων προσλαβὼν ἐπιμέλειαν¹. καὶ πρῶτα μὲν ταῖς μυστικωτέραις ἐφειστήκει τῶν πράξεων καὶ τοῖς ἀπορρήτοις βουλευμασι κοινωνὸς παρείσθηκει τοῖς συμβουλευούσιν. ἔπει δὲ ἡ τοῦ τρόπου πίστις ἐν τούτοις τοῦτον ἐκήρυξε, μετὰ τῶν ἀδύτων καὶ τὰς κοσμικὰς φροντίδας συνείληφεν, ὡς αὐτὸν γεγενῆσθαι εἰσαγγελέα τε τῷ κρατοῦντι τῶν ἔξωθεν καὶ ἐξαγγελέα τῶν τοῦ κρατοῦντος τοῖς ἔξωθεν. καὶ ἦν ὥσανει δεσμὸς τῆς διοικήσεως ἀκριβής².

Περιγραφή τοῦ Συμμεῶνος: «...οὐδὲ χαρίτων ἄμοιρος ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ κατήρτυτο αὐτῷ πρὸς πᾶσαν σπουδὴν μετ' ἐμμελοῦς παιδιᾶς καὶ ἡ γλῶττα καὶ ἡ διάνοια. μεγαλοπρεπῶς δὲ ἔχων καὶ τῆς στολῆς καὶ τοῦ σχήματος ἄμα καὶ τοῦ βαδίσματος, ἀντήλλαττε τὸ ἦθος πρὸς τὸ φαινόμενον, ἐπίχαρίς τε ὢν καὶ εὐπρόσιτος καὶ αὐτόθεν ἔλκων πάντας τῷ μειδιάματι. εἶχε δὲ καὶ τῆς χειρὸς ἀφειδῶς, δύο ταύτην ἐπεκτεινόντων, πλούτου καὶ προαιρέσεως³.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Ἐγκωμίου εἶναι χαριέστατον καλολογικὸν δοκίμιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ψελλὸς ἐξηγεῖ διατί ὁ Μεταφραστὴς ἐπεχείρησε τὴν διόρθωσιν τῶν βίων τῶν ἁγίων καὶ εἰς τί συνίσταται αὕτη· εὐρισκόμεθα αὐτόχρημα πρὸ φιλολογικῆς πραγματείας. Ἐν ἀρχῇ τονίζεται ἡ σημασία τῶν ἁγιολογικῶν κειμένων, τόσον τῶν σχετικῶν μὲ τοὺς μάρτυρας ὅσον καὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς ἀσκητάς⁴. Εἶτα ὁ Ψελλὸς ὁμιλεῖ περὶ τῶν χειρογράφων: «ἀλλ' οὐ λαμπρὰ τέως ἐγνώριστο ἡ τούτων ἐνταῦθα ἀντίδοσις, ἀλλ' αἱ μὲν ἀπορρήτοι βίβλοι ἅς δὴ τοῖς πολλοῖς ἐν τῇ ἀποκαταστάσει οἱ ἄγγελοι ἀναγνώσαντες, ἀκριβῆ τὰ τῆς μαρτυρίας αὐτῶν καὶ ἀσκήσεως ἔχουσιν ὑπομνήματα⁵. Ὡς πρὸς τὰ γραφέντα ὑπ' ἀνθρώπων «οὐμενοῦν τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνων ἐφίκοντο, ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν κατεπεύσαντο, τὰ δὲ μὴ δυνήθέντες κατὰλληλα θεῖναι, ἄκομψον ἐκείνοις τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀφιλότιμον συγγεγράφασιν, οὔτε καλὴν ὑποθέμενοι ἔννοιαν, οὔτε μὴν εὐπρεπέσι κατακοσμήσαντες λέξεσιν...»⁶. Ἐπομένως καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ κατὰ τὸ ὕφος, τὴν μορφήν, ἐσφάλισαν οἱ προηγηθέντες ἁγιογράφοι, ἀδικήσαντες τοὺς μάρτυρας καὶ τῶν ἀσκητῶν τὴν ἄσκησιν κιβδηλώσαντες⁷. Ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα; Ἐκ τῶν πιστῶν «...οἱ μὲν οὐδὲ ψιλὴν ἐκαρέρουν τὴν τῶν

¹ Τὸ χωρίον ὁλόκληρον εἶναι διδασκτικὸν διὰ τὸν ὁρισμὸν τῶν κατὰ τὸν ια' αἰ. καθηκόντων τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν καὶ τὰς ἐξωτερικὰς υποθέσεις. Γνωρίζει δ' ὁ Ψελλὸς τὰ πράγματα, διότι κατέλαβε μετὰ ταῦτα τὴν αὐτὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπηρετήσει ὁ Μεταφραστὴς.

² Scripta Minora I, 98, 1-18.

³ Αὐτόθι 99, 1-8.

⁴ Αὐτόθι 99, 16-29.

⁵ Αὐτόθι 99, 29-100, 4.

⁶ Αὐτόθι 100, 5-10.

⁷ Αὐτόθι 100, 10-14.

ὕπομνηματισθέντων ἀνάγνωσιν, τοῖς δὲ καὶ γέλωτος ἀφορμὴ τὰ λεγόμενα ἐγνωρίζετο»¹, ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρουν εἰς διόρθωσιν τοῦ κακῶς ἔχοντος². Τοῦτο ἐπεχείρησεν ὁ Συμεὼν, ἔνεκα τοῦ ὁποίου «περιφανέστερος τῶν ἀπανταχῇ ἀλλογίμων ἐγένετο»³. Τὸ κατόρθωμά του εἶναι μεῖζον τῆς συγγραφῆς ἀρχαιολογίας, γεωγραφίας ἢ ἱστορίας. «ὅποσα δὲ ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ μετὰ τῆς προεπούσης τοῦ λόγου περιβολῆς⁴ ἐπὶ τοῖς μαρτυρήσασιν καὶ ἀσκήσασιν τῶν συγγραμμάτων ἐξέφανε, διτιτὸν ἔχει τὸν ζῆλον, τῆς τε πρὸς τὴν συνθήκην μιμήσεως καὶ τῆς πρὸς τὰ κάλλιστα τοῦ ἥθους τυπώσεως»⁵. Ἐπαινεῖ δ' ἰδιαίτερος ὁ Ψελλὸς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης ὑπὸ τοῦ Μεταφραστοῦ εὐάριστον «πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς ἀκούοντας»⁶, κατακρίνει τοὺς σχολαστικούς τῆς ἐποχῆς του οἱ ὅποιοι, περιττοὶ τὴν σοφίαν, «βούλονται... πρὸς ἐπίδειξιν πάντα γεγράφθαι, οὐ πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἥθους κατόρθωσιν»⁷, ἀφοῦ δὲ θέσῃ τὴν *ἀνθρωπιστικὴν ἀρχὴν* ταύτην ὁ Ψελλὸς, προχωρεῖ εἰς κρίσιν τοῦ λόγου τοῦ Συμεῶνος, ὁ ὁποῖος «οὔτε πρὸς σοφιστείαν ὀρεῖ καὶ ἀγοραίαν κομψότητα, οὔτε εἰς τεχνολογίαν καὶ κατανόησιν φύσεως, οὔτε μὴν εἰς γραμματικὴν θεωρίαν ἢ τὴν περιτιτοτέραν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς σύνεσιν...»⁸, δὲν τὸν ἐνδιαφέρει οὔτε ἡ ἀστρονομία οὔτε ἡ μουσικὴ ἀλλ' ἡ ἀλήθεια «τῆς δὲ ἀληθείας ἀπανταχῇ ἔχεται καὶ τῆς ἀψευδοῦς διηγήσεως»⁹. Ὡς πρὸς τὰ μέσα, τὴν μορφήν τοῦ λόγου, ὁ Συμεὼν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ ἀρέσῃ καὶ εἰς τοὺς δλίγους καὶ εἰς τοὺς πολλούς, διὰ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν λέξεων ἐλκύνων τοὺς εἰδότας, διὰ δὲ τῆς σαφηνείας καὶ εὐαρεσκείας τοὺς ἀμαθεῖς, ὑπάρξας δι' ἀμφοτέρους πιθανὸς καὶ σύντομος¹⁰.

Ποία ἡ στάσις τοῦ Συμεῶν ἐναντι τῶν προτύπων του¹¹; «ὥς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαιότερα τῶν πραγμάτων ἐνατενίζων ἐκείνων τε οὐκ ἀφίσταται, ἵνα μὴ δόξῃ ἄλλο τι ποιῶν καὶ παρὰ τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν δὴν ἰδέαν μετατυποῖ, οὐκ ἐναλλάττων τὴν ὕλην, ἀλλὰ τὸ ἡμαρτημένον τῶν εἰδῶν διορθούμενος, οὐδὲ καινοτομῶν τὰς ἐννοίας, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα μετατιθεῖς»¹² ἀποφεύγων τὰς ἀνωμαλίας τῶν λόγων. Παρέχει γεω-

¹ Scripta Minora I, 100, 15 - 17.

² Αὐτόθι 100, 18 - 27.

³ Αὐτόθι 101, 2.

⁴ Καὶ ὁ Ψελλὸς εἶναι τῶν αὐτῶν πεποιθήσεων ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν μὲ τὸν Συμεὼν.

⁵ Αὐτόθι 101, 16 - 20.

⁶ Αὐτόθι 101, 30.

⁷ Αὐτόθι 101, 11 - 13.

⁸ Αὐτόθι 101, 19 - 22.

⁹ Αὐτόθι 101, 27 - 28.

¹⁰ Αὐτόθι 103, 1 - 8.

¹¹ Ὅτι τοῦτο εἶναι σπουδαῖον φιλογικὸν πρόβλημα, αὐτονόητον. Πρβλ. Gouillard, "Ενθ' ἀνωτ., στ. 2969 - 2970: La méthode des métaphrases.

¹² Scripta Minora I, 103, 29 - 104, 5.

γραφικὰς καὶ ἱστορικὰς εἰδήσεις¹. Εἴτα προβαίνει εἰς παρατηρήσεις τινὰς ὁ Ψελλὸς περὶ τοῦ ὕφους τοῦ Συμμεῶνος τὸ ὅποιον θαυμάζει· αἱ παρατηρήσεις αὗται δὲν δύνανται νὰ μεταφερθοῦν πᾶσαι ἐνταῦθα : «*παιίνει γοῦν μοι τὴν ἀκοήν, ὁππῆρκα ὁ λόγος αὐτῷ ἀνεισι μὲν ὄρη, ὕπεισι δὲ σπήλαια· ὑπὸ τε πίτυν ἢ δρυὲν τινα καθίζει τὸν ἀσκητὴν καὶ σχεδιάζει αὐτῷ τροφήν τὴν ἐκ βοτανῶν καὶ πόμα τὸ ἐκ πηγῶν· περιανθίζει γὰρ τὰς τοιαύτας διηγήσεις λέξεσί τιαι τὸ καλὸν ἀνθρώποις καὶ σχημάτων ποικίλλει ῥοδωνιαῖς καὶ ὡς ὁρώμενα δείκνυσιν τὰ τότε καιροῦ πρατόμενα*»². Καὶ καταλήγει : «*Ζηλῶ μὲν οὖν ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τῆς τοιαύτης εὐστομίας καὶ χάριτος, οὐδὲν τε ἦττον τῆς ἐδχρηστίας τῶν ὑποθέσεων*»³, διότι παραβάλλει τὰ ἔργα τοῦ Συμμεῶνος πρὸς τὰ ἴδια καὶ βλέπει ὅτι καὶ ἂν τὰ ἰδικὰ του ἐκτιμηθοῦν ἀπὸ τοὺς ὀλίγους θὰ τὰ καταφρονήσουν οἱ πολλοί.

Σημαντικὴ εἶναι ἡ πληροφορία ἡ ὁποία ἔπεται· τὴν μετάφρασιν δὲν ἀνέλαβεν οἰκεία βουλήσει ὁ Συμμεῶν «*βασίλειοι δὲ τοῦτον παρακλήσεις ἐπὶ τοῦτο προήνεγκαν καὶ οἷς ἐφροντίζετο λόγος καὶ σύνεσις*»⁴.

Κατὰ ταῦτα ἡ μεταφορὰ τῶν βίων εἰς ἀρχαιότερον λόγον δὲν ἦτο ὑπόθεσις ἰδιοτροπίας προσωπικῆς, ἀλλ' ἀποτέλεσμα βασιλικοῦ προστάγματος. Ὅτι δ' ὁ βασιλεὺς ἀνμειγνύετο εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀνωνύμου ἐκείνης προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τῆς παραδοθείσης διὰ τοῦ Ἱεροσολυμ. κώδ. τοῦ Σταυροῦ 40 (ἄλλοτε Ἀγίου Σάββα 2) τοῦ ι' – ια' αἰ., τῆς ἀπευθυνομένης πρὸς αὐτοκράτορα⁵, ἂν μὴ τὸν Λέοντα Σ' (886 – 912), τὸν υἱὸν ἐκείνου Κωνσταντίνου Ζ' (912 – 959)⁶, ὅπου : «*Σὺ μὲν, ὦ θειότατε καὶ κράτιστε βασιλεῦ, μέγα τι περὶ ἡμῶν καὶ γενναῖον ἵσως οἰηθεῖς, ἐπέταξας ἐν βραχεῖ μνήμην ἅμα καὶ σύνοψιν τῆς ἱστορίας τῶν ταῖς κυκλοφορικαῖς τοῦ ἔτους περιόδους τελουμένων ἀγίων γενέσθαι σοι...*»⁷.

Σημαντικὰ εἶναι ἀκόμη ὅσα γράφει ὁ Ψελλὸς περὶ τῆς χρησιμοποιοῦ-

¹ Scripta Minora I, 104, 10 – 12.

² Αὐτόθι 105, 1 – 7.

³ Αὐτόθι 105, 7 – 9.

⁴ Αὐτόθι 105, 18 – 19. Ὁ Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα Ἀγιολογικά, 1884, σ. ι', νομίζει ὅτι ὁ Λέων ὁ Σοφὸς διέταξε τὴν μετάφρασιν τῶν βίων. Κακῶς ὁ Κρουμπάχερ – Σωτηρ. Α', σ. 403, θεωρεῖ ὅτι βεβαίως ἐγράφησαν οἱ βίοι ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου (912 – 959), ἐνῶ ὁ Συμμεῶν δρᾷ κυρίως ἐπὶ τῶν τεσσάρων ἐπομένων αὐτοκρατόρων Ρωμανοῦ, Νικηφόρου, Ἰωάννου καὶ Βασιλείου Β'. Πρβλ. περαιτέρω.

⁵ Πρβλ. H. Delehaye, Synaxarium Constantinopolitanum, Bruxelles 1902, στ. XI – XIV.

⁶ Delehaye, αὐτόθι στ. LV – LVI. Πάντως ὁ γράψας εὐχεται τῷ αὐτοκράτορι «*Τιθωνοῦ γῆρας... καὶ παίδων παῖδας εἰς προσήκουσαν γενεάν...*», αὐτόθι στ. XIV.

⁷ Delehaye, Ἐνθ' ἄνωτ., στ. XIV.

σεως ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος «συνεργείου» διὰ τὴν συγγραφὴν καὶ ἱστορικὴν ἐπαλήθευσιν τῶν μεταφράσεων: «καὶ ἦν αὐτῷ ἡ παρασκευὴ ἐξ ἐτοίμου κύκλος τε οὐ βραχὺς τῶν τε πρώτως ἐνημαινόντων τὴν λέξιν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τιθέντων· καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλον, ὁ μὲν τὰ πρῶτα ποιῶν, ὁ δὲ τὰ δεύτερα· καὶ ἐπὶ τούτοις οἱ τὰ συγγεγραμμένα ἐξακριβοῦμενοι, ἔν', ὅ τι τοὺς ὑπογραφέας λάθοι, πρὸς τὴν ὑποκειμένην διορθώσωνται ἔννοιαν. οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτῷ διὰ τὸ πλῆθος τῶν συγγραμμάτων πολλάκις τὰ αὐτὰ ἀνακυκλεῖν τε καὶ ἐφορᾶν»¹.

Τελυτᾷ δ' ὁ Ψελλὸς παραβάλλων τὸν ἄνδρα πρὸς τοὺς «θυραῖους σοφούς», τοὺς ἱστορικοὺς συγγραφεῖς, σιγῶν περὶ οἵασδήποτε χρονογραφικῆς αὐτοῦ συνθέσεως. Νομίζω δ' ὅτι ἂν ὁ Ψελλός, ἱστορικὸς συγγραφεὺς ὁ ἴδιος καὶ γνώστης πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραψάντων Χρονογραφίας, ἐγνώριζε τὸ ἔργον τὸ φερόμενον ὡς Χρονογραφία Συμεῶν μαγίστρου καὶ λογοθέτου, ὡς ἔργον τοῦ παρόντος Μεταφραστοῦ, θὰ ἔπρεπε καθ' ἓνα οἶον-δήποτε τρόπον νὰ τὸ ἀναφέρει ἢ ὑπαινιχθῇ.

Ἐξ ὧν ἐγράφησαν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Μεταφραστοῦ τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ κάθε ἄλλο παρὰ συμβατικὸν εἶναι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ περὶ τοῦ Συμεῶνος γραφέντα καὶ τοῦ ἔργου του ἔχει ὁ συγγραφεὺς παραλάβει ἀπὸ τοὺς γνωρίσαντας τὸν προκατόχον του καὶ δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν βιογράφησιν τοῦ Μεταφραστοῦ ὡς ἅμεσοι πηγαί. Ὡς πρὸς τὰς μεταφράσεις δὲ τοῦ Συμεῶνος, τὸν τρόπον καθ' ὃν εἰργάσθη ὁ Μεταφραστής, τὴν πιστότητα καὶ τὰς ἱστορικὰς, ἠθικὰς καὶ φιλολογικὰς του προθέσεις, ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ Ψελλοῦ, γνώστου τοῦ μεταφραστικοῦ ἔργου, ἀνοίγει ὀρίζοντας τοὺς ὁποίους δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὁ σημερινὸς μελετητής, ἰδίᾳ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν ὑπὸ συνεργείου καταρτισμὸν τῶν βιογραφιῶν τοῦ Μεταφραστοῦ. Προβλήματα ὕφους λοιπὸν καὶ συνθέσεως λαμβάνουν νέαν ἔννοιαν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ ὑποδεικνυμένης ἀπόψεως.

γ') Ἐκ τοῦ *Συναξαρίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ*.

Ἐνῶς ὁ Ψελλὸς γράφει «ἐγκώμιον», ὅπου μεγάλην σημασίαν ἔχει τὸ λογοτεχνικὸν ὕφος καὶ ἡ λογοτεχνικὴ διαπραγμάτευσις τοῦ θέματος, ὁ ἐπίσκοπος Ἐφέσου Μάρκος ὁ Εὐγενικός (1444†;) γράφει «συναξάριον», δηλονότι σύντομον ἱστορικὸν ἀγιολογικὸν κείμενον χρήσιμον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου, καθὼς ἀναγινωσκόμενον μετὰ τὴν ζ' ᾠδὴν εἰς τὸν Ὁρθρον. Ἐν ἀρχῇ ὀφείλω νὰ εἰπῶ ὅτι θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένη ἡ ἐκδοσις τῆς ἀκολουθίας, τὴν ὁποίαν ὁ Μάρκος συνέγραψεν εἰς τὸν Μεταφραστήν. Ἀλλὰ τοῦτο πλέον

¹ Scripta Minora I, 105, 19 - 27.

δὲν εἶναι ἐφικτόν, ἀφοῦ αὕτη συναπωλέσθη μετὰ τοῦ μοναδικοῦ κώδικος δι' οὗ παρεδόθη, τοῦ 192 τῆς Κοσινίτζης, ἀφοῦ οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἐλεηλάτησαν τὴν Μονήν, διήρπασαν τοὺς κώδικας καὶ μέχρις σήμερον (40 σχεδὸν ἔτη μετὰ ταῦτα) δὲν ἀνεφάνη που ὁ κώδιξ οὗτος ¹.

Ἐκ τοῦ συναξαρίου τοῦ Μάρκου παραθέτω ὀλίγας χαρακτηριστικὰς εἰδήσεις: «γεννᾶται μὲν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει κατὰ τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ σοφωτάτου καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως <† 912>, πατέρων τε ἐπιφανῶν καὶ ἐνδόξων τυχῶν ἐλευθερίως ἐτράφη καὶ ἀγωγῆς ἀρίστης εὐμοίρῃσιν...» ². Ὁ Μᾶρκος εἶναι συντομώτερος τοῦ Ψελλοῦ καὶ δίδει πληροφορίαν τῆς ὁποίας στερεῖται ἐκεῖνος, ὅτι δηλ. ὁ Μεταφραστὴς ἐγεννήθη ἐπὶ Λέοντος Γ' ³. Περαιτέρω ἐπαληθεύει τὴν πληροφορίαν περὶ σχέσεων, τὰς ὁποίας ὁ Μεταφραστὴς εἶχε μὲ ἐπιφανεῖς στρατιωτικούς: «καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν στρατηγῶν, ὡς αὐτὸς φησι, παραθέων καὶ συνεπόμενος» ⁴. Ὦντως ὁ Νικηφόρος Οὐρανός, ὁ καὶ διὰ στίχων πενήτησας τὸν Μεταφραστὴν φίλον του, εἶναι διαπρεπὴς στρατηγός. Περαιτέρω: «ἐπὴνθαι δὲ ἅπασιν τούτοις ὁ τοῦ θεοῦ φόβος καὶ ἡ πρὸς ἀρετὴν οἰκείωσις, ἐκ πρώτης τριχός, ὡς εἰλεῖν, αὐτῷ συμφυθέντα καὶ συναυξηθέντα καὶ συνακμάσαντα» ⁵. Ταῦτα καὶ τὰ ἐπόμενα συμπίπτουν πρὸς ὅσα πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ Μ. Ψελλός: «Ὅθ' πολλὸς ὁ μεταξὺ χρόνος καὶ συμπροϊούσης αὐτῷ τῇ ἡλικίᾳ τῆς ἀρετῆς καὶ παιδεύσεως ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καθίσταται, καὶ λογοθέτης μέγας χειροτονεῖται, καὶ τοῖς μεταξὺ βασιλεύσασιν Φωκᾷ καὶ Ἰωάννῃ <963–976> σταθερῶς καὶ γρησίως ὑπηρετήσας, ὡς ἔδει, τὸν ἐν ἀταξίᾳ πραγμάτων βεβηκότα καὶ στάσιμον ἐν τῷ μεγαλοφυεῖ τοῦ φρονήματος, τῷ μετ' αὐτοὺς Βασιλείῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ <976–> τὴν πατρίαν καὶ παππῶν ἀρχὴν ἀνασφάζει καὶ συγκαθίστησι καὶ γίνεται τούτῳ τὰ πάντα, τῶν ἔνδον ὁ πιστότατος, τῶν ἐκτὸς ὁ πρακτικώτατος, τῶν ἀπορρήτων κοινωνὸς βουλευμάτων, τῶν μυστικωτέρων πράξεων βραβευτής, τῶν ἔξωθεν δεομένων εἰσαγγελεύς» ⁶. Οὕτω χρονολογικῶς ὀρίζεται ἀκριβέστερον ἢ διάρκεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Μεταφραστοῦ ⁷. Ὡς πρὸς τὸ ἀγιολογικὸν αὐτοῦ ἔργον, τὸ

¹ Περὶ τῶν χειρογράφων καὶ τῆς τύχης αὐτῶν ὅρα Répertoire des Bibliothèques et des Catalogues des Mss Grecs par Marcel Richard, Paris 1948, σ. 43, καὶ ὅσα ἐσημείωσα ἐν «Ἀθηνᾶς» 57, 1953, σ. 67, σημ. 1.

² Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 100.

³ Συμπίπτουν εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεως, τὴν Κωνσταντινούπολιν.

⁴ Αὐτόθι σσ. 100–101.

⁵ Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 101.

⁶ Αὐτόθι σ. 101.

⁷ Μαρτυρία τοῦ Yahya-ibn-Sa'id († περὶ τὸ 1066) ὅτι ἔζησεν ἐπὶ πατριαρχείας Νικολάου Χρυσοβεργίου (984–996) ἐπὶ Βασιλείου Β' καὶ εἵδῃσις τοῦ Γεωργιανοῦ Ἐphrem le Petit Mtsiré ὅτι ἔζη ἐπὶ Βασιλείου Β' διεφώτισαν τὸ ζήτημα. Προβλ. J. Gouillard, DTC 14, στ. 2960.

καὶ προσπορίσαν αὐτῷ τὴν ὀσιότητα μετὰ θάνατον, ἰδοὺ ὅσα ὁ Μᾶρκος ἐπάγεται : « Ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἔγνω δεῖν τῷ θεῷ ἀναθέσθαι καὶ τοῖς αὐτοῦ ἁγίοις, πρὸς οὓς ἄμετρόν τινα εἶχε τὸν πόθον καὶ ὧν ἐκοινώνει ταῖς μνείαις, ἐπειδὴ καὶ ταῖς ἀρεταῖς. Ὅρῳν τοίνυν τὰ ὑπομνήματα τῶν βίων αὐτῶν καὶ ἀγώνων καὶ τεραστίων πράξεων περὶ μὲν τὴν λέξιν οὕτως ἀφελῶς ἔχοντα καὶ χυδαίως, ὥς μὴδ' ἀκοῆς ἄξια τοῖς πεπαιδευμένοις νομίζεσθαι, τὰ πολλὰ δὲ αὐτῶν οὐδὲ τὸν νοῦν ὑγιαίνοντα καὶ τῶν ἁγίων καταψευδόμενα, πάντα γε μὴν ἐλλιπῇ τοῦ δέοντος καὶ ἀκατάλληλα τῷ μεγέθει τῶν ὑποθέσεων, ἀναλαβὼν ἅπαντα μεταβάλλει πρὸς θαυμαστήν τινα φράσιν καὶ πολὺν τὸ ὑπέρογκον καὶ σεμνὸν μετὰ τοῦ σαφοῦς καὶ γνωρίμου τοῖς πολλοῖς ἔχουσαν, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ δίδωσι χρῆμα πολλοῦ τιнос ἄξιον, ἐξενεχθέντων εὐθὺς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ παρὰ πᾶσιν ἀναγινωσκομένων εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῶν πιστῶν ὄφελος, ὥς ἐξ ἐκείνων τὴν ἐπωνυμίαν αὐτὸν λαβεῖν τοῦ Μεταφραστοῦ, καθάπερ ἄλλο τι τῶν τιμίων ἐπίσημων » ¹. Ὁ Μᾶρκος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῇ τὴν διάδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Μεταφραστοῦ (πράγματι καὶ μέχρις ἡμῶν ἔφθασε διὰ πολλῶν ἑκατοντάδων κωδίκων), πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν σημειώνει ἀκόμη ὁ Ψελλός.

Σῶζει ἀκόμη ὁ ἱερός Μᾶρκος ἐπεισόδιον τοῦ Συμεῶνος, σχέσιν ἔχον πρὸς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν : « καὶ τὸν ἐκ Περσίδος ἦκοντα πρέσβυν, ἐπ' ἐγγλωττίᾳ τε καὶ σοφίᾳ χαλδαϊκῇ βρενθνόμενον καὶ περὶ θρησκείας διαλεχθῆναι ζητοῦντα, τῇ τῶν λόγων δυνάμει καὶ χάριτι καταπλήξας καὶ ἀχανῆ καὶ ἄφωνον ἐργασάμενος, ὥς ἀπελθεῖν ἐκείνον μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα Ῥωμαίοις ὑπῆρχε τότε θαυμάζοντα » ².

Ὁ Ψελλὸς μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Συμεὼν ἔζησεν ἄγαμος· ὁ Μᾶρκος προσθέτει ὅτι ὁ Συμεὼν πρὸ τοῦ θανάτου του ἐκάρη μοναχός : « πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου καὶ τῷ ἱερῷ τῶν μοναχῶν ἐπικοσμηθεὶς σχήματι μετατίθεται τὸ πολίτευμα καὶ πρὸς τὴν ἄνω σύγκλητον μεταβαίνει, χοροῖς διδασκάλων ἁγίων καὶ ἀσκητῶν συναπτόμενος καὶ μαρτύρων » ³. Τοῦτο ἔχει τὴν ἀναλογίαν πρὸς ὅσα περὶ κάτω καὶ ἄνω συγκλήτου ἔγραψεν ὁ Ψελλός. Ταυτόσημος δ' εἶναι ἡ πληροφορία περὶ τῆς συνταφῆς του μετ' ἄλλου τινός : « θαυμαστή· γὰρ τις καὶ ἄροητος εὐωδία τὸν τόπον ἐπλήρου καὶ παρέμεινε πολλοῦ τῷ λειψάνῳ καὶ τῇ σορῷ, καὶ διὰ παντὸς ἔμενεν, εἰ μὴ τινες παρ' αὐτῷ καταθεῖναι καὶ ἑτερόν τι σωματίον τετολμήκασιν· αὐτίκα γὰρ ἡ πηγὴ τῆς εὐωδίας ἐκείνης ἔσθη καὶ πέπανται, δεικνύντος ἂν τούτῳ θεοῦ τὸ ὑπέ-

¹ Αὐτόθι σ. 101.

² Αὐτόθι σ. 101.

³ Αὐτόθι σ. 101.

ροχον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀγιοσύνης καὶ καθαρότητος»¹. Τέλος ὁ Μᾶρκος γνωρίζει τὴν τύχην καὶ κατὰ τὸν ιε' αἰ. κατάστασιν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Μεταφραστοῦ : «*Τό γε μὴν ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον εἰς δεῦρο μένει σῶον καὶ ἄλυτον ἐν τῷ ναῷ τῆς δεσποίνης ἡμῶν, τῆς Θεοτόκου καὶ πολιούχου, τιμώμενόν τε καὶ προσκυνούμενον, ἥτις ἐκ τῶν Ὁδηγῶν*² τὴν ἐπωνυμίαν κεκλήρωται»³.

Δὲν θέλω νὰ κατατριβῶ εἰς ἀντιπαραβολὰς κειμένων διὰ νὰ δείξω ποῦ ὁ Μᾶρκος ἀκολουθεῖ τὸν Ψελλὸν καὶ ποῦ ὄχι. Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι τὸν γνωρίζει καὶ ἐκμεταλλεύεται τὸ «Ἐγκώμιον», καθὼς ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι χρησιμοποιεῖ καὶ ἄλλας πηγὰς περὶ τοῦ Μεταφραστοῦ. Πιθανὸν εἶχεν ὁ Μᾶρκος ὑπ' ὄψιν του τὸν «Βίον Σαμψῶν» αὐτοῦ τοῦ Συμεῶνος, ὅπου ἀναφέρονται τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου μέχρι τῶν αὐτοκρατόρων Ρωμανοῦ Β' (959 – 963) καὶ Ἰωάννου Α' Τσιμισκῆ (969 – 976)⁴.

δ') Οἱ στίχοι τοῦ Οὐρανοῦ.

Ἀπομένει νὰ ἐξετασθοῦν ὡς βιογραφικὴ πηγὴ οἱ στίχοι Νικηφόρου τοῦ Οὐρανοῦ, στρατηγοῦ καὶ φίλου τοῦ Μεταφραστοῦ, τοὺς ὁποίους ἐσχάτως ἐδημοσίευσεν ὁ καθ. S. G. Mercati. Ἐν πολλοῖς ὅσα λέγει ὁ Οὐρανὸς συμπίπτουν μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Μ. Ψελλοῦ γραφέντα. Ἐπαινεῖ τὴν ρητορικὴν ἱκανότητα : «*ἡ γλῶσσα πηγὰς ἢ βλύσασα τῶν λόγων*» (στ. 1), τὴν χάριν τῶν ἡθῶν (στ. 3), τὴν βαθύτητα καὶ ἀγχίνοιαν τῆς φρενὸς (στ. 5), τὴν δικαιοσύνην του ὡς κριτοῦ (στ. 12 – 15), τὸ φιλελεῖμον καὶ φιλάνθρωπον (στ. 20 – 23), τὸ ἄγνόν : «*σάρεξ ἀγνοοῦσα σαρκικὸν πάντα ῥύπους*» (στ. 25), τὸ εἰλικρινές, τὴν χρηστότητα (στ. 28 – 31). Ὀνομάζει αὐτὸν καὶ τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν συγγραφικὴν σχέσιν (στ. 6, 16 – 19, 12) καὶ ἀποκλαίει τὸν ἐκλείψαντα φίλον :

*ὦ πιστὰ φίλτρα, φῶς φιλούντων ὁμμάτων,
ἐμῶν δὲ μᾶλλον, οἷς προσεῖχες καὶ πλέον,
πῶς σὴν ἐγὼ στέρῃσιν οἷσω μετρίως,
ὁ σοὶ τὸ πᾶν ἐν καὶ πνοῇ Νικηφόρος ;* (στ. 35 – 38),

ὁ ὁποῖος ἀνεγίνωσκε καὶ ἔκρινε τὰ ἔργα του καὶ ἔδιδεν εἰς τὸν Νικηφόρον ν' ἀναγνώσῃ τὰ ἰδικά του (στ. 42 – 43). Καὶ ἐδῶ, ἐνῶ γίνεται ὑπαινιγμὸς

¹ Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 101.

² Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τῶν Ὁδηγῶν πρβλ. R. Janin, *Églises et Monastères de Constantinople*, Paris 1953, σσ. 208 – 216 : Θεοτόκου (Μονὴ τῆς) τῶν Ὁδηγῶν (Ὁδηγητρίας).

³ Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 101.

⁴ Πρβλ. Κρομπάχερ – Σωτηριάδου Α', σ. 403.

σαφής περί κοινῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Πολιτείαν : «κοινωνὲ μόχθων φροντίδων τε μυρίων» (στ. 39), οὐδείς γίνεται περί τυχὸν ἱστορικῆς συγγραφῆς τοῦ Συμεῶνος. Ὡστε ὥς χρονογράφον καὶ ὁ Οὐρανόσ καὶ ὁ Ψελλὸς καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Μάρκος ἀγγοοῦν τὸν Μεταφραστήν.

Ἰδιαιτέρως θέλω νὰ συζητήσω ἐδῶ τὰς περὶ Συμεῶνος εἰδήσεις τοῦ Οὐρανοῦ ὡς δικαστοῦ, διότι θὰ διαφωτίσουν τὴν βιογραφίαν του ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς, δηλαδὴ τοῦ ἂν εἶναι οὗτος ἢ οὐ ὁ συγγραφεὺς νομικῶν συναγωγῶν, μελετῶν ἢ περιλήψεων, καθὼς καὶ κειμένων φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἐκδιδόντων αὐτὰ αὐτοκρατόρων ¹.

- 10 *ῥεῖ πάντα, σιγᾶ ², πάντα ῥαθύμως ἔχει·*
 θρηνεῖ τὸ κοινόν, οὐ φέρει τὴν ζημίαν·
 ζητεῖ μάχαιραν, ἣν ἐπὶ ζώνην φέρων
 πτωχῶν ἐκεῖνος πᾶσαν ἐξήρει βλάβην
 κἂν τῷ ταπεινῷ ³ καρδίας καὶ μετρίῳ
 15 *οὐκ εἶχε ταύτην εἰς αἰὲ τομωτάτην.*

Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 964 ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐξέδωκε «Νεαρά(ν) Νικηφόρου βασιλέως, ἦν κατὰ τὸ α' ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἦτοι κατὰ τὴν ζ' ἰνδ. τοῦ .ς.υ.ο.β' ἔτους ὑπηγόρευσε Συμεῶν πατρίκιος καὶ πρωτασηκρήτις, περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι νέα μοναστήρια καὶ γηροκομεῖα...» ⁴. Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ «Νεαρά Νικηφόρου βασιλέως ἦν ὑπηγόρευσε Συμεῶν πατρίκιος καὶ πρωτασηκρήτις τοῦ προτιμᾶσθαι τῶν πενήτων τοὺς δυνατοὺς εἰς ἐξώνησιν...» ⁵. Ὁμοίως ὅτι ὁ Συμεῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν «Πεῖρα(ν) ἡγουν διδασκαλία(ν) ἐκ τῶν πράξεων τοῦ μεγάλου κυροῦ Εὐσταθίου τοῦ Ρωμαίου», νομολογίαν τῶν ἀποφάσεων τοῦ μαγίστρου τοῦ ια' αἰ. Εὐσταθίου καὶ δὴ εἰς ἀπόφασιν περὶ πλαστοῦ (Πεῖρα ξδ') ὅπου ὁ μάγιστρος Εὐστάθιος λέγει : «εἰπόντος τότε Συμεῶνος τοῦ μαγίστρου καὶ λογοθέτου (παρῆν γὰρ κἀκεῖνος) ὥς δικαίως λέγει [ὁ] νέος Εὐστάθιος...» ⁶. Νομίζω ὅτι οἱ ὥς ἄνω στίχοι τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ ἐνισχύουν τὴν ὑπόθεσιν ¹, καθ' ἣν

¹ Ὁ Ν. Α. Βέης, Ἑγκ. Λεξ. Ἑλευθερουδάκη 11, 1931, σ. 875β, θεωρεῖ τὸ αὐτὸ πρόσωπον Συμεῶνα τὸν Χρονογράφον καὶ τὸν συντάξαντα σύνοψιν κανονικοῦ δικαίου, τάττει δὲ αὐτὸν περὶ τὸ 1000 καὶ θεωρεῖ πιθανὴν τὴν ταύτισιν πρὸς τὸν Μεταφραστήν.

² *ῥεῖ πάντα σιγᾶ* Mercati.

³ *κἂν τῷ* Mercati. *† λαμπρῶ* *†* cod. forsitan *ταπεινῷ* Mercati.

⁴ Ἰω. καὶ Π. Ζέπου, *Jus Græcoromanum A'*, σσ. 249 - 252 (Coll. III, Nov. XIX).

⁵ Αὐτόθι σσ. 253 - 255 (Coll. III, Nov. XX).

⁶ Ἰω. καὶ Π. Ζέπου, Ἐνθ' ἄνωτ. 4, σ. 237.

⁷ Πρβλ. J. Guillard, DTC 14, 1941, στ. 2960.

ὁ Μεταφραστής, πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ἀξιώματα τοῦ Μαγίστου καὶ Λογοθέτου, ὑπηρετεῖ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπὶ Νικηφόρου Φωκά ὡς πρωτασηκροῦτης, μετέχων καὶ τῆς συγκλήτου. Ὡστε τὸν τίτλον τοῦ μαγίστου καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ λογοθέτου ἔλαβε μετὰ τὸ 964.

ε') Ἡ μαρτυρία Λέοντος τοῦ Διακόνου.

Λέων ὁ Διάκονος, συγγράψας μετὰ τὸ 992 δέκα βιβλία ἱστορίας τῶν ἐτῶν 959 – 975¹, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Μεταφραστοῦ ἐξ ἀφορμῆς ἐμφανίσεως κομήτου τινὸς κατ' Αὐγουστον τοῦ 975, προοιωνίζοντος πολλὰ τὰ κακά. Ὁ Συμπεὼν ἦτο μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὅποιοι καθησύχασαν τὸν βασιλέα Ἰωάννην τὸν Τσιμισκῆν. Τὸ σχετικὸν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς: «κατὰ τοῦτον δὴ τὸν καιρὸν, Αὐγουστος δὲ μὴν ἤγεν ἀρχήν, κομήτης ἐξεφάνη ἀστὴρ, χρῆμα θεῖόν τι καὶ καινόν, λογισμὸν ὑπερβαῖνον ἀνθρώπινον... ἥστην δὲ οἱ ταῦτα παρεξηγούμενοι Συμπεώνης τε, ὁ Λογοθέτης καὶ Μάγιστρος, καὶ ὁ τῆς Νικομηδείας πρόεδρος Στέφανος, ἄνδρες τῶν τότε σοφῶν ὄντες ἑλλογιμώτεροι. ἀλλ' οὐχὶ ταῦτα ἢ τοῦ κομήτου παρεδήλου ἐπιτολή, ἢ πρὸς χάριν οἱ ἄνδρες τῷ αὐτοκράτορι ὑπηγόρευον, ἀποστασίας δὲ χαλεπὰς, ἐθνῶν τε ἐπιδρομάς, καὶ ἐμφυλίου στάσεις... ἅπερ ἡμεῖς ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως εἶδομεν»².

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ὀρμηθεὶς ὁ ἐκδότης Λέοντος τοῦ Διακόνου Hase ἐσημείωσεν εἰς τὸν πίνακα³: «Simeon Magister et Logotheta, clarus astrologus... diversus esse debet a Simeone Logotheta, anno 904 ad Saracenos Cretenses legato». Σήμερον γνωρίζομεν ὅτι ὁ Συμπεὼν δὲν ἀπεστάλη τὸ 904 εἰς Κρήτην, εἰς δὲ τὸν βίον, ὅπου τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεται⁴, πρόκειται περὶ τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ Νικήτα, τὸ δὲ μεταφραστικὸν συνεργεῖον ἀφῆκε τὸ χωρίον ἀπροσάρμοστον. Ὡς πρὸς τὴν ἰδιότητα ὅμως τοῦ ἀστρολόγου, νομίζω ὅτι τὸ νὰ παρηγορῇ τις προληπτικὸν πιστεύοντα ὅτι ἐπίκεινται κακὰ καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ ἄλλως τὴν ἐμφάνισιν ἑνὸς κομήτου δὲν συνεπάγεται δι' αὐτὸν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀστρολόγου. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα τὸ κείμενον τοῦτο ἔχει σημασίαν, διότι ὁμιλεῖ περὶ προσώπων τὰ ὅποια δὲν ἔζων ὅτε ἔγραφεν ὁ Λέων, οὐδ' ἐπρόφθασαν νὰ ἴδουν τὰ ἐπακόλουθα (καὶ αὐτοὶ) τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κομήτου τοῦ 975.

¹ Περβλ. Κρουμπάχερ - Σωτηριάδου, Ἱστορ. Βυζ. Λογοτεχνίας Α', σ. 541.

² Bonn, σσ. 168, 10 – 12 καὶ 169, 5 – 13.

³ Bonn, σ. 617.

⁴ Θεοφίλου Ἰωάννου, Μνημεῖα Ἀγιολογικά, Ἐνετία 1884, σ. 19 (καὶ ἰγ', σημ. 2), περβλ. J. Gouillard, DTC 14, στ. 2960.

Εἶδομεν ἤδη ὅτι οὐδεὶς ἄλλος Συμεὼν λογοθέτης καὶ μάγιστρος ζῆ κατὰ τὸν 1' αἰῶνα, ἐφ' ὅσον δ' ὁ ἡμέτερος εἶναι καὶ λόγιος καὶ πεπαιδευμένος περιφανής, εἰς αὐτὸν ἀφορᾷ τὸ χωρίον. Ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τοῦ Μεταφραστοῦ τὸ «τότε» τοῦ Λέοντος φαίνεται νὰ ἔχῃ ἰδιάζουσαν σημασίαν, καθὼς καὶ ἡ ἐν τέλει φράσις «ἄπερ ἡμεῖς... εἶδομεν» (ἡμεῖς, ὁ Λέων δηλαδή, καὶ οὐχὶ οἱ ἐρμηνεύσαντες τὰ τοῦ κομήτου Συμεὼν καὶ Στέφανος). Καὶ τὸ μὲν 992 θὰ ἦτο ὅλως ἀπίθανον νὰ ἔζη ὁ Συμεὼν, ἔχων γεννηθῇ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη ἐγεννᾶτο κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας του (πρᾶγμ' ἀπίθανον, μολονότι φαίνεται ὅτι πάντως μετὰ τὸ 900 ἐγεννήθη). Ἄν ὅμως συνέπεσε ζῶν ἐπὶ πατριάρχου Νικολάου Χρυσοβέργη¹, ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τὸ 984, τότε ὁ θάνατός του ἐπῆλθε μετὰ τοῦ 984 καὶ τοῦ 992 τὸ ἀργότερον. Αἱ δύο ἀνωτέρω ἐκφράσεις «τότε» καὶ «ἄπερ ἡμεῖς... εἶδομεν» μᾶς ἀναγκάζουν ν' ἀφαιρέσωμεν τοὐλάχιστον μίαν πενταετίαν ἀπὸ τὸ τελευταῖον ὅριον, ὥστε νὰ περιορίσωμεν τὸν χρόνον τοῦ θανάτου εἰς τὰ μετὰ τοῦ 985 καὶ 987 ἔτη².

ς') Ἐκ τῶν στιχηρῶν κατ' ἀλφάβητον.

Μολονότι οἱ Βυζαντινοὶ ὁμολογῶντες ὅταν συνθέτουν τροπάρια ὁμιλοῦν ἐκ προσώπου τῶν πιστῶν, πολλάκις τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς τροπαρίοις λεγόμενα ἀπεικονίζουσιν τῶν στιχουργῶν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν ἢ μᾶλλον ἀθυμίαν. Τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ Ρωμανοῦ π.χ.³. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀγνοοῦμεν μέχρι ποίου σημείου φθάνει τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον⁴ καὶ ποῦ ἀρχίζει τὸ γενικόν, τὸ ἀντιπροσωπευτικόν. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ ἐπόμενοι στίχοι τοῦ Συμεῶνος, ψαλλόμενοι μέχρι σήμερον εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς Τετάρτης τῆς πέμπτης ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν:

«Ἄπας ὁ βίος μου μετὰ πορνῶν | καὶ τελωνῶν ἐκδεδαπνῆται! | Ἄρα
δινῆσομαι κἂν ἐν γήρᾳ | μεταγνῶναι ἄπερ ἐξήμαρτον; | Δημιουργὲ τῶν
ἀπάντων | καὶ ἱατρὲ τῶν νοσοῦντων, | Κύριε, | πρὶν εἰς τέλος ἀπόλωμαι |
σῶσόν με.

Βάρει συνέχομαι ἀμελείας | τῷ βορβόρῳ ἐγκυλινδούμενος, | βέλει κεν-
τούμενος τοῦ Βελίᾳρ | καὶ μολύνω τὸ κατ' εἰκόνα μου. | Ἐπιστροφεῦ, ἀμε-
λούντων καὶ λυτρωτὰ ἐπαισιμένων, | Κύριε...

¹ Περβλ. ἀνωτ., σ. 127, σημ. 7.

² Κατὰ Gouillard, Ἐνθ' ἀνωτ., στ. 2961 «a dû mourir tout à fait à la fin du siècle».

³ Περβλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζ. Φιλολογίαν Α', 1952, σσ. 165 - 166.

⁴ Π.χ. «γάμφρ ὠμίλησα τῇ προστάξει, καὶ παρέβην κοίτην ἐμήν» Τριφίδιον σ. 273. Τοῦτο ἀντίκειται πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ψελλοῦ ὅτι ὁ Συμεὼν ἀπέθανεν ἄγαμος.

Ἐκὼν ἐξήμαρτον ὑπὲρ πάντας, | διὰ τοῦτο ἐγκαταλέλειμμαι! | Ἔχω ἀντίδικον τῇ ψυχῇ μου | τῆς σαρκὸς τὸ φρόνημα καὶ σκοτίζει με. | Ὁ φωτισμὸς τῶν ἐν σκότει | καὶ ὁδηγὸς πλανωμένων, | Κύριε...

Θῆρες με ἄγριοι περιέσχον | ἀλλ' ἐξ αὐτῶν με ἄρπασον, δέσποτα! | θέλεις γὰρ ἅπαντας τοῦ σωθῆναι | καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας | ἐλθεῖν πάντας, ὡς κτίσις, | καὶ μετὰ πάντων με σῶσον, | Κύριε...»¹.

Ὅμοιαν ψυχικὴν διάθεσιν ἐκφράζουν αἱ *Εὐχαὶ* τοῦ Μεταφραστοῦ, ὅπου ἀναγινώσκονται καὶ τὰ ἐπόμενα: «τί γὰρ οὐκ ἔπραξα κακὸν; ποῖον ἁμαρτήμα οὐκ ἐποίησα; ποῖον κακὸν οὐ διετυπώσαμην ἐν τῇ ψυχῇ μου, ἥδη δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις διεπραξάμην, πορνείαν, μοιχείαν, ὑπερηφανίαν, ἀλαζονείαν, λοιδορίαν, βλασφημίαν, ἀργολογίαν, βρασμῶν γέλωτας, μέθην, γαστριμαργίαν, ἀδηφαγίαν, μῖσος, φθόνον, φιλαργυρίαν, φιλοχρηματίαν, πλεονεξίαν, φιλαντίαν, φιλοδοξίαν, ἀρπαγὴν, ἀδικίαν, αἰσχροκερδίαν, ζηλοτυπίαν, καταλαλίαν, παρανομίαν· πᾶσάν μου αἴσθησιν καὶ πᾶν μέλος ἐμίαναι, ἔφθειρα, ἠχρεΐωσα, ἐργαστήριον γενόμενος καθόλου τοῦ διαβόλου... πολλὰ ἐπλημμέλησα καὶ ἠσέλγησα, ἐλύπησα τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον... Ἐγὼ γάρ εἰμι τὸ πέλαγος τῆς ἁμαρτίας καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος οὐδὲ ἱκανὸς ἀτενίσαι καὶ ἰδεῖν εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Πᾶσαι γὰρ κακοπραγαί καὶ ἐπίνοιαὶ καὶ μεθοδία σατανικαί, διαφθοραί, ρεύσεις, μαλακαίαι, παιδοφθοραὶ, μνησικακαίαι, συμβουλίαὶ πρὸς ἁμαρτίαν, γαργαλισμοί, ἄλλα τε μυρία πάθη οὐκ ἐξέλιπον ἀπ' ἐμοῦ. ποίοις γὰρ οὐ διεφθάρην ἁμαρτήμασι;»².

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ὡς ἄνω εὐχή, ἔκφρασις ἐξομολογήσεως, ἐγράφη διὰ τὸ εἶναι κατάλληλος εἰς πᾶσαν περίπτωσιν (πλὴν ἴσως κλοπῆς καὶ φόνου). Ἄλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν μας οὐδεὶς λόγιος θὰ ὑπέγραφε παρόμοιον «ἐξομολογητικόν» κείμενον, οὐδὲ ἐὰν ἐδήλου ὅτι τὸ ἔγραψε διὰ τὸ ἐκφράσῃ τὸν πόνον τῶν ἄλλων καὶ τὴν δίψαν τῆς μετανοίας καὶ συγχωρήσεως.

¹ Πρβλ. Τριφίδιον, Ἀθήναι 1896, σσ. 273 – 275.

² Migne, PG, 114, στ. 221 (αἱ δύο εὐχαὶ αὐτόθι στ. 219 – 224).

Δ' – ΤΑ ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑΤΑ – ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ – Η ΓΛΩΣΣΑ

α') Στίχοι.

Σπανίως λόγιος Βυζαντινὸς ἀπέφυγε τὴν συγγραφὴν ἰάμβων καὶ ὕμνων γραφικῶν κειμένων. Τοῦτο δὲν δύναται παρὰ τὴν ἰσχύση καὶ περὶ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφραστοῦ, τοῦ ὁποίου ἔχομεν ποικίλα στιχουργήματα ἀνήκοντα τόσον εἰς τὴν θύραθεν ὅσον καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποιήσιν ¹.

Ἐν ἀρχῇ θὰ ἦτο περίεργον ἂν συγγραφεὺς βίων ἁγίων δὲν ἔγραφε καὶ ὕμνους (κοντάκια) καὶ ποικίλα τροπάρια καὶ κανόνας ². Πιθανώτατα ἔγραψε καὶ τοὺς χαρακτηριστικoὺς ἐκείνους τρεῖς στίχους δι' ἕκαστον συναξάριον, οἱ ὅποιοι ἔπονται τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν δύο δηλοῦν τὰ κατὰ τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ τιμωμένου, ὁ τρίτος δὲ προσδιορίζει τῆς κοιμήσεως ἢ τοῦ μαρτυρίου τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἄλλο θέμα καὶ δι' ἄλλον ³.

Μεταξὺ τῶν θύραθεν ἰάμβων εἶναι καὶ «Συμεῶνος λογοθέτου ἐπιτύμβιοι», ἐξ ὧν οἱ πρῶτοι 19 ἀναφέρονται εἰς τὸν υἱὸν Ρωμανοῦ Λακατηνοῦ Στέφανον ἀποθανόντα τὸ 963, ἐνῶ οἱ ἄλλοι σατιρίζουν μάγιστρόν τινα τῆς Μελιτηνῆς ⁴.

Ὑπενθυμίζω ἐδῶ σπανίαν ἔκδοσιν τοῦ 1600 τιτλοφορουμένην :

«Τοῦ Μεταφραστοῦ εἰς τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν στίχοι. — — *Carmen Iambicum ex Bibliotheca Regia depromptum à Fed. Morello... Parisiis, apud Federicum Morellum... MDC.*»

Τὸ κείμενον ἑλληνιστὶ καὶ μὲ λατινικὴν μετάφρασιν. Ὁ τίτλος τοῦ ἔργου «Τοῦ Μεταφραστοῦ στίχοι εἰς τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν» κατ' ἐρώτησιν δῆθεν καὶ ἀπόκρισιν».

Ἀρχεται : Ἐρώτησις : Τί, Σῶτερ, εἰς γῆν οὐρανὸς κλίνας ἔβης ;

Ἀπόκρισις : Τὸν ἐκπεσόντα συνανυψῶσαι θέλων ⁵.

¹ Πρβλ. J. Guillard, DTC 14, 1941, σσ. 2964 - 2965 συζητοῦντα τὰ ὑπὸ Εὐστρατιάδου, ΕΕΒΣ 8, 1931, σσ. 60 - 65, καὶ ἐλέχοντα αὐτὰ καὶ προστιθέντα νέα. Ὁμοίως : Ἐκλογή Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ὑμνογραφίας ὑπὸ Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα, Ἀθῆναι 1949, σσ. 255 - 257.

² Πρβλ. Guillard, Ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 2963 - 2965 : *Écrits poétiques*.

³ Ἀπὸ ἐτῶν ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων καὶ ἐτοιμάζει Corpus αὐτῶν ὁ μαθητὴς μου Ἀθανάσιος Δ. Κομίνης (Πρβλ. «Ἀθηνᾶ» ΝΖ', 1953, σ. 390).

⁴ Β. Βασιλιέφσκη, Δύο ἐπιτύμβια Συμεῶνος Λογοθέτου, VVr, 3, 1896, σσ. 574 - 578 (ρωσιστί). Τὰ κείμενα (= cod. Paris. Gr. 1277, f. 243) σσ. 577 - 578.

⁵ Ἀντίτυπον κατέχει ἡ Γεννάδειος Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν.

β') Αἱ Ἐπιστολαί.

Αἱ δεκαεπτὰ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ὁ Εὐστρατιάδης καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὸν γράψαντα κατὰ τὸν ια' αἰ. Συμῶνα, ὃν καὶ ἐταύτισε μὲ τὸν Σήθ, πρέπει βεβαίως ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὸν Μεταφραστὴν ¹.

Ἡ πρώτη, ἀνεπίγραφος κατὰ τὸν ἐκδότην, ἀναφέρεται εἰς ἀγοραπωλησίαν τινά, ἀναφέρεται δὲ ὡς τρίτος ἐν αὐτῇ «*αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τοῦ δρόμου λογοθέτης*» ², κατὰ ταῦτα, ἂν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Συμῶνος, συνετέθη πρὶν ἢ οὗτος ἀναδειχθῇ εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἀξίωμα. Ἐπομένως δὲν εὐρισκόμεθα πρὸ λογοτεχνικῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ αὐλικοῦ γράμματος.

Ἄλλαι ἐπιστολαὶ προτρέπουν τοὺς ἐν Ἀθῶ, Λάτρῳ καὶ Ὀλύμπῳ (Βιθυνίας) μοναχοὺς, ὅπως δεηθοῦν ὑπὲρ τῶν ὅπλων τῆς αὐτοκρατορίας, μαχομένης κατὰ τῶν ἀθέων Μουσουλμάνων (πρβλ. τὰς ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 4). Ἐξ αὐτῶν ἡ ὑπ' ἀριθ. 4 ἀναφέρει *Δερμοκαΐτην* «*πνευματικὸν πατέρα*», περὶ οὗ ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ὁμιλεῖ ὡς περὶ πρώην στρατηγοῦ «*ἐν ὁσοῖς ἂν θέμασιν ἐστρατήγησας*» ³. Λογοτεχνικὴ εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπιστολή, περιγράφουσα τὴν ἡδονὴν ἐκ τῆς λήψεως ἐπιστολῆς. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 6 ἀναγγέλλεται εἰς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης ⁴ ἡ ἐκλογή τοῦ κοινοῦ των φίλου Πέτρου, σακελαρίου τὸ ὀφφίκιον, εἰς τὴν μητρόπολιν Λαοδικείας ⁵, λόγος δὲ γίνεται περὶ χειρογράφων. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 7 πρὸς τὸν Κοιαισίτῳρα, τυπικῶς λογοτεχνική, ἀναφέρεται εἰς ἐκ παραμελήσεως ἀλληλογραφίας, δικαιολογίας. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 8 ἐγράφη «ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως τινὶ μητροπολίτῃ», διαβιβάζεται δὲ εἰς τὸν ἱεράρχην μικρὰ δωρεὰ τοῦ ἀνακτος. Μολονότι δὲν ἐσημειώθη τοῦτο ρητῶς, καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 «εἰς τὸν Δερμοκαΐτην» ἐγράφη ὡς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως, ἀφοῦ λέγεται ἐν αὐτῇ: «*βουλόμεθα... ἐκθέσθαι... καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἐκπέμψαι*» ⁶. Τὸ αὐτὸ περίπου πρὸς τὴν 8 περιεχόμενον ἔχει καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 9 «*τινὶ κατὰ πνεῦμα παιρί*», ἡ ὑπ' ἀριθ. 10 «*Τινὶ Στρατηγῷ*», ὅπου «*ὁ σὸς ἐγὼ κηδεμὼν μᾶλλον ἢ βασιλεὺς... πείσθητι... τῷ γνησίῳ φίλῳ καὶ βασιλεῖ*» ⁷, ἡ ὑπ' ἀριθ. 11 «*Τινὶ Στρατηγῷ*», ὅπου «*θεῶ μὲν τὸ*

¹ Καὶ οὐχὶ εἰς Συμῶν τὸν Σήθ, εἰς ἃς καὶ ἐγώ, ἐπόμενος τῷ Εὐστρατιάδῃ, ἀπέδωκα: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν Α', 1952, σ. 250.

² ΕΕΒΣ 10, 1933, σ. 30.

³ Αὐτόθι σ. 31. Ποῖος ἦτο οὗτος συζητεῖ ὁ Εὐστρατιάδης, Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 29.

⁴ Νικήταν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀλληλογραφίας, πρβλ. κατωτέρω σ. 136, σημ. 7.

⁵ Πρὸς τὸν Λαοδικείας τέσσαρες ἐπιστολαὶ τοῦ παρὰ Migne, PG, 114, στ. 229 ἐξ.

⁶ ΕΕΒΣ 10, 1933, σ. 31, 15 - 16.

⁷ Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 34.

καθαίρεσθαι καὶ ἡμῖν (= βασιλεῖ) τὸ πείθεσθαι»¹, ἡ ὑπ' ἀριθ. 12 «Τινὶ Συγκλητικῷ» («ἐγὼ πέπομφα τὸ πρὸς ἀνάκτισιν *κηδεμονικῶς*»)², ἡ ὑπ' ἀριθ. 13 ὁμοίως περὶ νηστείας ἀνεπίγραφος, ἡ ὑπ' ἀριθ. 14 «Τινὶ κατὰ πνεῦμα πατρὶ» καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 15 «Τινὶ Στρατηγῷ» καὶ ὑπ' ἀριθ. 16 «Τινὶ Μητροπολίτῃ», εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἡ κοινὴ βασιλικὴ προσταγὴ «εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθει»³. Ἐπομένως αἱ ἐπιστολαὶ 8 – 16 ἐγράφησαν διὰ νὰ συνοδεύσουν βασιλικὰ δῶρα στελλόμενα πρὸς ἀναλαμβάνοντας ἐκ νηστείας ἀξιωματούχους τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τοῦτο δὲ εἶναι λογοτεχνικά, καθόσον ἐννεάκις δι' ἄλλης διατυπώσεως ἐξεφράσθη ἡ βασιλικὴ ἐπιθυμία «ἀποδοχῆς» τῶν δώρων.

Ἡ τελευταία ἐπιστολὴ «Τοῦ Μητροπολίτου Κυζίκου» ἐγράφη πρὸς τὸν Συμεῶνα, κατεχωρίσθη δ' εἰς τὸν κώδικα διὰ νὰ νοηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Μεταφραστοῦ δοθεῖσα καὶ παρεπομένη («πρὸς ταῦτα ἀντέγραψε» (τῷ Κυζίκου ὁ Συμεών))⁴ ἀπάντησις. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς του ὁ Κυζίκου προσπαθεῖ νὰ ἐπανεπισύρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Μεταφραστοῦ «εἴ τινα σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ἐθελήσει ποτὲ ὁ καλὸς Συμεών, τὸν ὄγκον τὸν περὶ αὐτὸν παριδών, ἐπιστάλαξαι τινὰ ἱεραμυθίας θανάδα διὰ τῶν λόγων ἡμῖν...»⁵, μακαρίζων αὐτὸν διὰ τὴν ὑψηλὴν θέσιν ἣν κατεῖχεν. Εἰς ταῦτ' ἀπήντησεν ὁ Συμεὼν ὡραιότατα δικαιολογῶν τὴν σιωπὴν, δεχόμενος τὴν δι' αὐτὴν ἐπίπληξιν τοῦ ἱεράρχου καὶ ἐπαινῶν αὐτόν, πλὴν λέγων, εἰς ἀπάντησιν τῶν περὶ «ὄγκου» «... ἢ γε εὐτυχία αὐτῇ, ἢν τινα δὴ καὶ καλεῖς εὐτυχίαν, πολλὴν οὖσαν ἀτεχνῶς δυστυχίαν, ἱκανωτάτῃ μὴδὲ ἀναπνεῖν ἐλευθερίως ποιεῖν, μὴ τι γε καὶ γράφειν ἀκωλύτως παρέχειν τοῦς, ὅσπερ ἡμεῖς, ὡς δεσμῶν ἀλύτων ὑπ' ἐκείνης κατεिल्μμένους»⁶. Προφανῶς κατεῖχε τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου καὶ λογοθέτου ὅταν ἔγραφε ταῦτα ὁ Συμεών.

Βεβαίως αἱ 17 αὐταὶ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ πρὶν 9 γνωριζόμεναι⁷ δὲν ἀποτελοῦν τὴν πληρεστέραν εἰκόνα τὴν ὁποίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν περὶ τοῦ

¹ Αὐτόθι σ. 35.

² Αὐτόθι.

³ Αὐτόθι σ. 36.

⁴ Αὐτόθι σ. 37.

⁵ Αὐτόθι σ. 36.

⁶ Αὐτόθι σ. 37. Πρβλ. ὅσα ὁ αὐτὸς Συμεὼν γράφει τῷ Λαοδικεῖας: «ἀλλ' ἢ τῶν δημοσίων ἀπαραίτητος ἀσχολία, καὶ τὸ διηνεκῶς ἡμᾶς ἀπειληφθαι τῇ περὶ ταῦτα φροντίδι, τοῦτο καὶ γλώτταν εἶργει καὶ χεῖρα τὰ παρ' ὑμῶν ἀμείβεσθαι γράμματα» Migne, PG, 114, στ. 232.

⁷ Migne, PG, 114, στ. 227 – 236 (ἀνατυποῦται ἐκ τοῦ Ἀλλατίου De Symeonibus). Ἐξ αὐτῶν δύο εἶναι ἀνεπίγραφοι, δύο ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Σμύρνης Νικήταν, τέσσαρες πρὸς τὸν Λαοδικεῖας (Πέτρον) καὶ μία Κωνσταντίνῳ τῷ Ρωμαίῳ.

Συμεὼν ὡς ἐπιστολογράφου¹. Μένει πάντοτε ἡ ἐλπίς νὰ προσπορισθῶμεν ἀπὸ νέας ἐρεῦνας καὶ ἄλλα ἐπιστολογραφικὰ κείμενα προερχόμενα ἀπὸ τὸν ἀλάμον του. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅσα γνωρίζομεν δεικνύουν ὅτι δὲν ἐρωτοτύπησεν εἰς τι ὡς ἐπιστολογράφος καὶ ὅτι ἐτήρησε τὸν κανόνα τῆς συντομίας, τῆς γλωσσικῆς καθαρότητος καὶ τοῦ ἐκλεπτυσμένου ὕφους τὸν ὅποιον συναντῶμεν εἰς τοὺς ἐπιστολογράφους τῆς ἐποχῆς του.

γ') Ἡ γλῶσσα.

Μένει πάντοτε νὰ ἐξετασθῇ ἡ προσωπικὴ συμβολὴ τοῦ Μεταφραστοῦ ὡς συγγραφέως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀγιολογικοῦ ὕφους, ἡ γλῶσσα του. Ὅχι διότι ὁ ἀττικιστὴς αὐτὸς ἰδιοτύπησε καὶ εἰσήγαγε νέους τρόπους εἰς τὴν σύνταξιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντεμετώπισε τὸ πρόβλημα τῆς μεταφορᾶς τῶν δημωδεστέρων προμεταφραστικῶν κειμένων εἰς τὴν λογιωτέραν γλῶσσαν, καὶ ἡ μεταφορὰ αὕτη, ἀποτέλεσμα κατισχύσεως τῆς λογίας ἐπὶ τῆς δημώδους παραδόσεως, δὲν θὰ ἔγινεν ἄνευ ἀντιδράσεως, ἐπεβλήθη δὲ προστάξει βασιλικῇ. Ἀνὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ἐξέτασις αὕτη ἐδῶ, τὴν ὑποδεικνύω ὅμως διὰ τὸ μέλλον.

Ὅμοιως νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἡ αἰτία ἡ ὁποία ὠδήγησε τὸν Συμεῶνα εἰς τὰς μεταφράσεις, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἀττικισμοῦ εἰς τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα. Ἀφ' ἧς ὁ Ρωμανὸς ἐπεβλήθη εἰς τὴν λογίαν παράδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐφραίμ τοῦ Σύρου διὰ τῆς δημώδους τεχντροπίας του (ὅπου ἐν τούτοις συνεχῶνεν τὸ λόγιον στοιχεῖον τῆς ρητορικῆς παραδόσεως)², οὔτε ὁ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος, οὔτε ὁ Ἰωάννης ὁ συγγραφεὺς τῶν λαμβικῶν κανόνων, ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν νὰ παλινδρομήσῃ τὸ δημῶδες ρεῦμα. Χαρακτηριστικὸν εἶναι δι' ἐμὲ ὅτι ὁ Φώτιος κατὰ τὸν θ' αἰ. ἔγραψεν ὁ ἴδιος κανόνα λαμβικόν, συνταχθεὶς μὲ τοὺς ἀττικιστὰς καὶ ἀντιταχθεὶς πρὸς τὴν δημώδη παράδοσιν. Αὐτοῦ τοῦ Φωτίου καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς διδασκαλίας τοῦ Καισαρείας Ἀρέθᾳ ἡ ἐπίδρασις φαίνεται μοι ἡ ὠδήγησας γλωσσικῶς τὸν Μεταφραστήν. Τὸ ἀττικιστικὸν πνεῦμα ἀντιτίθεται πρὸς τὴν δημώδη ἔκφρασιν τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὕμνων καὶ ἀγιολογικῶν κειμένων. Μὴ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι τοὺς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς Μεταλήψεως στίχους τοῦ ὁ Μεταφραστῆς ἐτυποποίησεν εἰς λαμβικά τρίμετρα³; Ἀλλὰ τὸ

¹ Ἐπιστολαὶ τοῦ Συμεῶνος εἰς τὸν κώδικα Angel. Gr. 13 f. 138 ἐξ. Ὁ Εὐστρατιάδης ἐξέδωκε τὰς ἐν τῷ κώδ. Μ. Λαύρας Ω 126 φ. 113α.

² Τὰ θέματα τοῦ Ρωμανοῦ πηγάζουν ἐκ τῶν Γραφῶν (Παλαιᾶς τῶν Ο', Καινῆς, εἰς «κοινήν»), τῶν λόγων τῶν Πατέρων κλπ., προκειμένου ὁμως περὶ μαρτύρων καὶ ὁσίων ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ γραφέντων δημῶδων ἀγιογραφικῶν κειμένων.

³ Τοὺς στίχους παρὰ Τρεμπέλα, Ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 255-256 (Migne, PG, 114, στ. 223-225).

ν' ἀνατρέψη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀκολουθιῶν δὲν ἐξηρτᾷτο ἀπὸ αὐτόν, διότι οὔτε τὴν ἱκανότητα οὔτε τὴν δύναμιν εἶχε. Διότι τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενος μοναστικὸς κόσμος δὲν θ' ἀφήρει ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τοὺς τονικοὺς καὶ ρυθμικοὺς κανόνες. Ἐνῶ ἦτο εὐκολώτερον διὰ τῶν ἐργαστηρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ διαθέσῃ τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν ὁποῖαν ἀνασυνέταξεν αὐτά. Πάντως ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις τοῦ πνεύματος τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Ἀρέθου, ἡ ἐπικροτηθεῖσα κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ψέλλου, χορῆζει περαιτέρω ἐξετάσεως καὶ διαπιστώσεως.

Ἀθῆναι

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ